marineblad

nummer 6, augustus 2007 , jaargang 117

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

inhoud

3 Column voorzitter KVMO
4 Reportage
Tegenspraak teken van loyaliteit
Leiderschap met hart en ziel
8 Arbeidsvoorwaarden
Over de uitwerking van het museumpleinakkoord
10 Cartoon
11 Historie
Van vlootrevue tot vlootschouw
14 In beeld
Vlootschouw 6 juli 2007
16 Kennis en wetenschap
De Ruytermedaille en de Koninklijke Marine 1907 - 2007
20 Boeken
21 Column
Ko Colijn
22 Na de KM
S. Clausing
24 Historie
Werd Michiel de Ruyter in 1674 verraden en bedrogen?
27 Activiteitenkalender Michiel de Ruyterjaar
28 Uit dienst
Drs. G. Brand
30 Historie
De vrouwen van Michiel
34 KVMO-zaken

De Ruyter sterk voorbeeld van soms dissidente dienaar

4

De visie op leiderschap van sergeant-majoor ODND P. Schilt

14

Effecten van het Nederlandse PRT in Afghanistan

24

Nederlandse marinevliegers boven eigen grondgebied in de eindfase van de Tweede Wereldoorlog

30

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren en verschijnt 9 keer per jaar

Colofon

ISSN: 0025-3340

Redactie
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach, hoofdredacteur
KLTZ P.J. van Maurik

Artikelencommissie
LTZA 1 mr. A.J.A.M. Maas, LTZT 2 OC F.G. Marx, KTZE ir. V.C. Rademakers, KTZ b.d. L.J.M. Smit, LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld, LNTKOLMARNS H.J. Bosch, J. Margés, LTZ 1 ing. M.E.M. de Natris, prof.dr. J. Colijn, H. Boomstra (cartoon), AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2-B
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
PlantijnCasparie Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprijs
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland)

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie.
De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is op te vragen bij de redactie.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO,
Antwoordnummer 93244,
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

Foto Cover: PRT

column

KLTZ P.J. van Maurik,
voorzitter KVMO

Echo's uit het verleden

Dit Marineblad staat in het teken van Michiel de Ruyter. Zo blijven wij aandacht besteden aan de rijke historie van de Koninklijke Marine. Rondom het verschijnen van dit Marineblad herdenken we in Nederland de strijd in Nederlands-Indië, het deel van de wereld waar zoveel van onze marinegeschiedenis is te vinden. Die geschiedenis kent niet alleen grootse momenten maar ook moeilijke en hele droevige. Het "verhaal van Broome", dat wij begin dit jaar in het Marineblad brachten, is deze maand ook op televisie geweest in het programma 'Netwerk'. Daar zijn we best trots op. Het is zo'n moeilijk en droevig verhaal maar wel een echte echo uit ons verleden.

En u durft steeds meer uw verhalen te vertellen. De manier waarop onze collega's de stormachtige vlootschouw in Zeeland brachten echode ook de trots die bij de marine past. Het komende jaar zullen er meer echo's volgen. Na het herdenkingsjaar van Michiel de Ruyter is het volgend jaar onze beurt. De KVMO bestaat dan 125 jaar en dat zullen we laten merken. De eerste echo daarvan klinkt nu al. Het is immers nu 125 jaar geleden dat op 5 juli 1882 Zr.Ms. Adder ten onder ging voor de kust van Scheveningen. De onderzoekscommissie concludeerde later dat het op "onverklaarbare wijze" was gebeurd. Het rapport viel niet zo goed bij de toenmalige marineofficieren omdat er om de hete brij heen werd gedraaid.

Het was voor de kapitein ter zee J.W. Binkes reden om een vlammend artikel te schrijven waarin hij de vinger op de zere plek legde. Gebrek aan geld, onderdelen en opgeleid personeel leken hem veel plausibelere verklaringen. Dit artikel was voor de kapitein van de mariniers J.B. Verhey reden een vlugschrift te verspreiden in het Helderse waarin hij opriep tot steun aan Binkes. Diens artikel zal wel tot enige politieke commotie hebben geleid en u kunt zich de reactie van de gevestigde orde wel voorstellen. Binkes werd later trouwens als vice-admiraal de vlootvoogd, dus zijn lef werd beloond.

Wat er verder gebeurde is geschiedenis. Binnen een jaar richtten 35 man de "Vereeniging ter behandeling van op de zeemacht betrekking hebbende onderwerpen" op. Iets later, op 10 april 1883, kwamen 187 officieren in de oude Marineclub bijeen voor de eerste vergadering. Onder deze heren was de commandant van het korps, Van Braam Houckgeest en de toenmalige secretaris-generaal van het departement van marine. Zij kwamen erachter dat zij met velen waren en dat ze elkaar konden steunen. Vanaf dat moment is het positief kritische geluid van duizenden marineofficieren niet meer weg geweest. Wel af en toe wat zachter maar nooit weg.

Het is dus goed om te zien dat u steeds meer geluid laat horen, het is hard nodig. Ga door, want de krijgsmacht kan er alleen maar beter van worden. Wie weet volgt de huidige secretaris-generaal Annink wel het voorbeeld van zijn voorganger uit de 19e eeuw. Ik ga het hem namens u vragen.

Door KTZ b.d. P. Wouters/bewerking J. Margés

Tegenspraak teken van loyaliteit

De Ruyter sterk voorbeeld van soms dissidente dienaar

Detail van 17e eeuws schilderij met in kleur De Zeven Provinciën van achter gezien. (Musee des beaux arts, Angers)

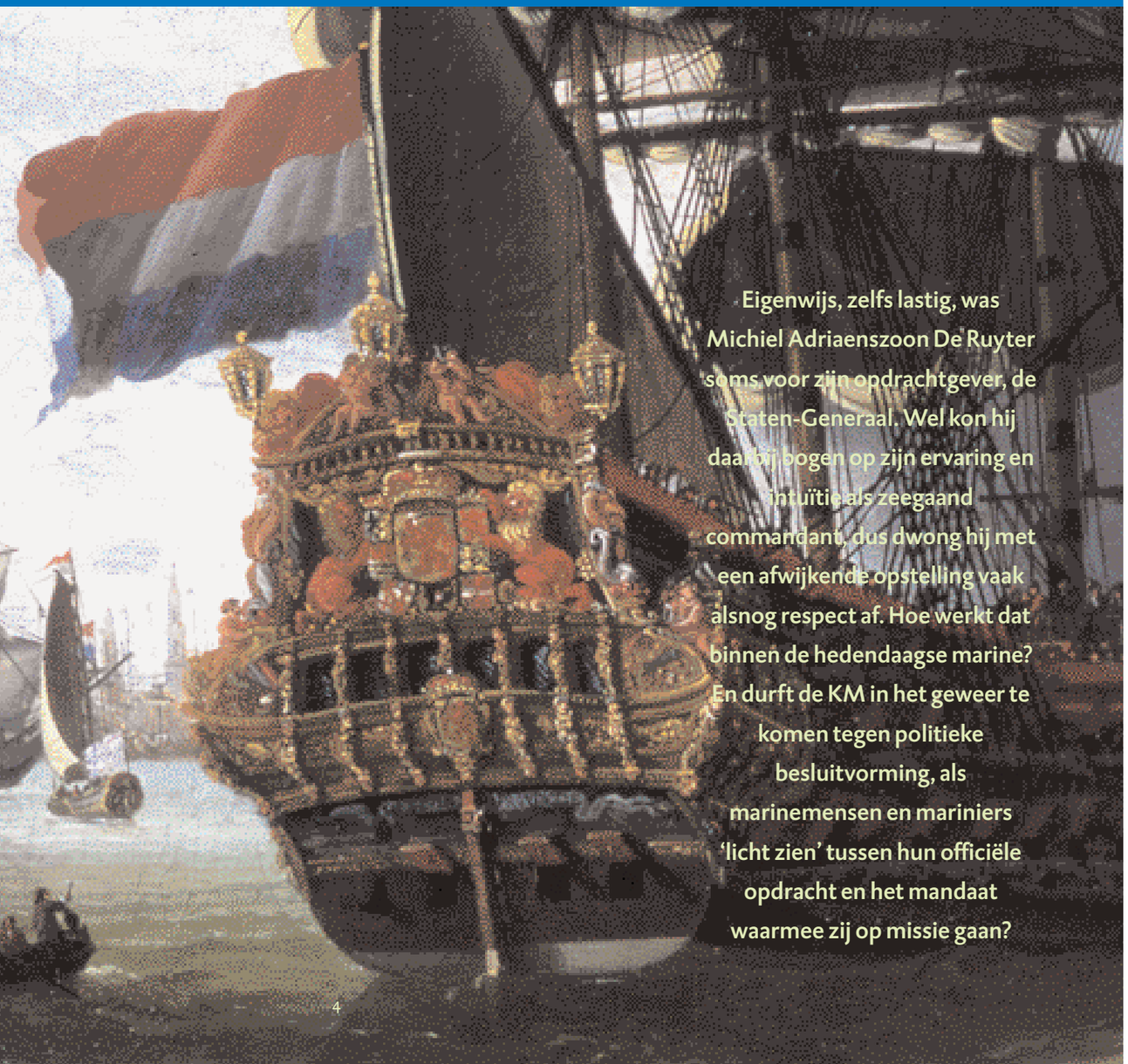

Eigenwijs, zelfs lastig, was Michiel Adriaenszoon De Ruyter soms voor zijn opdrachtgever, de Staten-Generaal. Wel kon hij daarbij bogen op zijn ervaring en intuïtie als zeegaand commandant, dus dwong hij met een afwijkende opstelling vaak alsnog respect af. Hoe werkt dat binnen de hedendaagse marine? En durft de KM in het geweer te komen tegen politieke besluitvorming, als marinemensen en mariniers 'licht zien' tussen hun officiële opdracht en het mandaat waarmee zij op missie gaan?

In deze reportage hebben we enkele bekende en minder bekende uitspraken van Michiel de Ruyter geplaatst in hun historische context en die uitspraken vervolgens gelegd op de huidige (politieke) situatie, vergezeld van een prikkelend KVMO-geluid. Het laat zien dat er in de verhouding tussen politiek en krijgsmacht in pakweg 350 jaar niet erg veel is veranderd…

Richting Middellandse Zee

Het is het jaar des Heren 1656 als De Ruyter op 16 december op het punt staat te vertrekken richting de Middellandse Zee om beruchte kapers aan te pakken. De Franse kaapvaart vanuit Toulon bracht de Nederlandse handel namelijk grote schade toe. De Engelsen die als geen ander heersten over de zee, hadden zich in der tijd het recht toegeëigend om schepen van andere naties te doorzoeken op smokkelwaar 'bestemd voor de vijand'.
Om onderweg onnodige confrontaties te ontlopen, raadde de Staten-Generaal De Ruyter dringend aan om een zeer voorzichtige opstelling tegenover de aanmatigend optredende Engelse marine in te nemen. Eerder gegeven krachtiger richtlijnen werden daarmee ras ingetrokken. Dit zinde De Ruyter helemaal niet en hij protesteerde dan ook krachtig per brief richting de admiraliteit van Amsterdam, met de woorden:
'De Heer Koevorden, U. Ed. Moog. Gedeputeerde, heefdt mij genotificeert, dat haar Hoog. Moog. hadden goedtgevonden de secrete acte van den derden November, aan my voor ons esquadre gegeven, weder in te trekken: 't welk zeer vreemdt is, en voor 's Landts Dienaars en soldaaten ondraaghlyk. Want wy zulle op d'eene of andre tydt een groot affront lyden, tot groote schande van onzen Staat, en alzoo zullen wy by onze koopluiden en onze gemeente voor eerlooze schelmen uitgemaakt worden. Want niemand kan zoo zyn konvoy beschermen. De minste van den Staat van Engelandt zal ons zoeken t'affronteren, en onze scheepen tot haar contentement visiteeren, en dan op de minste pretensie met onze koopvaardyscheepen doorgaan, en ons noch voor Jangats uitlachen: dat voor eerlyke Dienaars van den Staat zeer droevig is te verdraagen. Ik wil verhoopen dat haare Hoog. Moog. een andre resolutie zullen beraamen, en ons ten spoedigste ter handt doen koomen. Wy zyn met onze scheepen volkoomentlyk klaar om met den eersten bequaamen windt zee te kiezen. Hier mede afkortende, blyve, Edele Moogende Heeren, …'

Lef naar boven

De admiraliteit van Amsterdam steunde De Ruyter en kwam per geheime brief tegemoet aan zijn bezwaren. Met krijgshaftiger instructies op zak koos de vice-admiraal het ruime sop. De admiraliteit stuurde de instructies pas na vertrek van het eskader richting de Staten-Generaal. Ze waren daarmee een 'fait accompli' en de politici hadden niet veel meer keuze dan zich erbij neer te leggen.
De opstelling van de zeeman vormt een goed voorbeeld van 'lef naar boven', richting de politieke opdrachtgevers. Een mandaat behoort namelijk in overeenstemming te zijn met een bijbehorende opdracht. Dat was in het geval van De Ruyter in 1656 ook nodig voor de reputatie van de staat – naar buiten toe en intern. Tegelijkertijd was het een flinke steun in de rug voor het moreel van de uitvoerders op zee. Zij waren er uiteraard bij gebaat dat de opdrachtgever omstandigheden creëerde, die de uitvoering van een opdracht naar redelijkheid mogelijk maakte. Zwak optreden, daarentegen, zou alleen maar agressie hebben uitgelokt.

> **zwak optreden zou alleen maar agressie hebben uitgelokt**

Als we deze gebeurtenis naar het heden vertalen kunnen we ons – ook als KVMO – afvragen of een vergelijkbaar meningsverschil tussen militaire en politieke leiding tegenwoordig goed wordt opgelost. De stap naar de missie in Irak is dan snel gemaakt. Was het mandaat nu in overeenstemming met de politieke opdracht of niet? Deze vraag zou eigenlijk na iedere missie moeten worden gesteld. In de militaire context is het ook jammer dat er geen onderzoek heeft plaatsgevonden naar de besluitvorming rond deze missie.

Vrede via geweld

Terug naar De Ruyter, 1664. De admiraal ligt met zijn verband in het Middellandse Zeegebied en krijgt van de Nederlandse consul te Málaga per brief de waarschuwing dat de Engelse vloot in de regio in opbouw is. De Ruyter, gehard in de strijd, reageert laconiek in zijn antwoord. In de brief onder meer de passage: *'…Doch die voor dreigen vervaart is, moet niet in den oorlogh koomen…'*

Een aforisme met een hoog Sun Tzu gehalte. Je komt potentieel 'in de oorlog' zodra je bewust geweldsinstrumenten – gewapende formaties, oorlogsschepen, militaire vliegtuigen – met een ernstopdracht uitstuurt. Je voert de wapens en zal tot het gebruik daarvan moeten kunnen overgaan. Voor zelfverdediging, voor het vervullen van de opdracht, voor de reputatie van de 'Staat'. Daartoe moet je militair klaar zijn en politiek bereid. De wapens thuis laten kan, maar anders dien je bereid te zijn om te vechten. En jezelf geen rad voor ogen draaien met even hoopvolle als wazige begrippen zoals 'vredesoperaties' en dergelijke. Dat bepalen wij immers niet alleen! Goed beschouwd is elke oorlog een vredesoperatie. Je wilt met geweld namelijk opnieuw vrede bereiken, maar dan wel een waarbij de wensen van de oorlogvoerder vervuld zijn.

> **goed beschouwd is elke oorlog een vredesoperatie**

Volgens de KVMO vormt de uitspraak van De Ruyter een helder standpunt in de vreemde discussie over de missie in Afghanistan: is het een wederopbouw-, of toch een vechtmissie?. De conceptuele verschillen tussen operaties 'laag' of 'hoog' in het geweldspectrum krijgen hierbinnen een academisch karakter. Iets wat zeer veel militairen intussen wel begrepen aan den lijve hebben ondervonden…

Onbekendheid problemen verbazingwekkend

De Ruyter was goed voor wel meer kernachtige stellingnames en hij nam ook geen blad voor de mond om mensen te steunen die

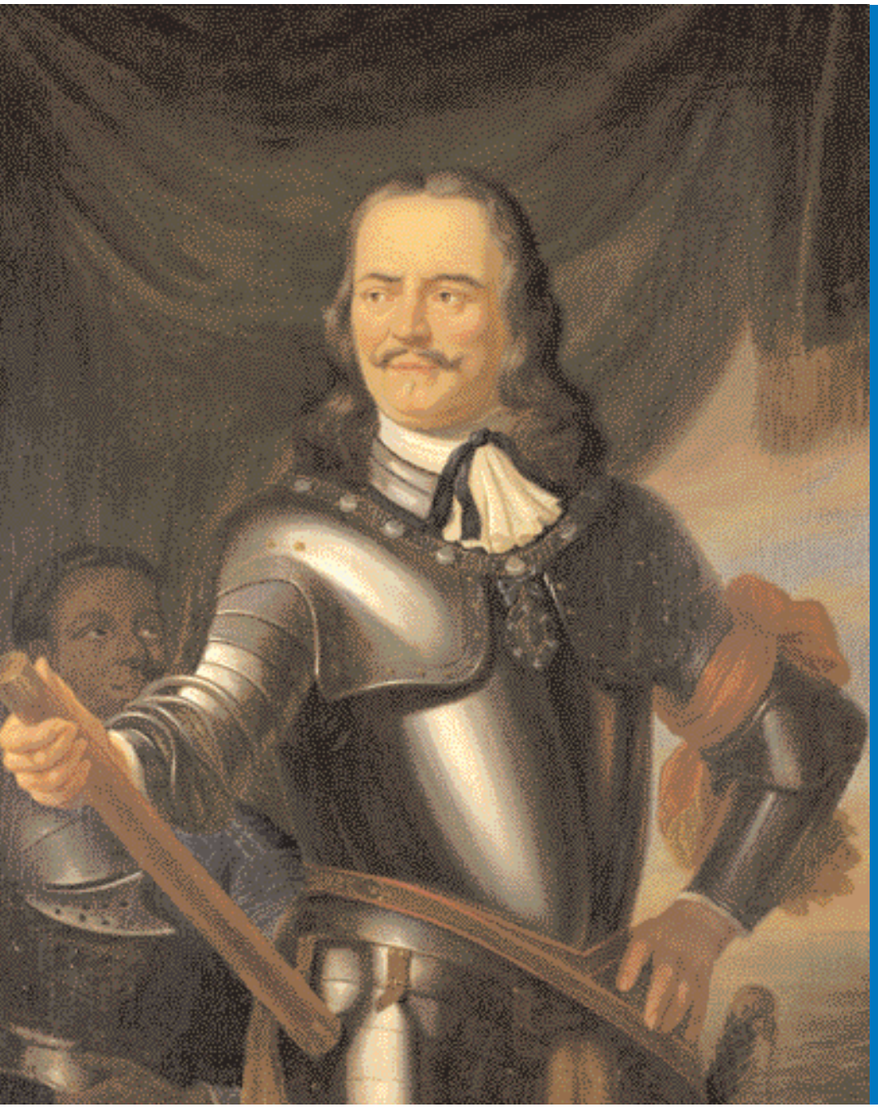

Portret van Luitenant-admiraal Michiel Adriaensz. De Ruyter, afgebeeld in harnas. Olieverf op doek, van een anonieme schilder, 19e eeuw. (Collectie Marinemuseum).

De Ruyter zou zich weinig kunnen voorstellen bij de allergie van defensie voor commandanten die kritische opmerkingen maken

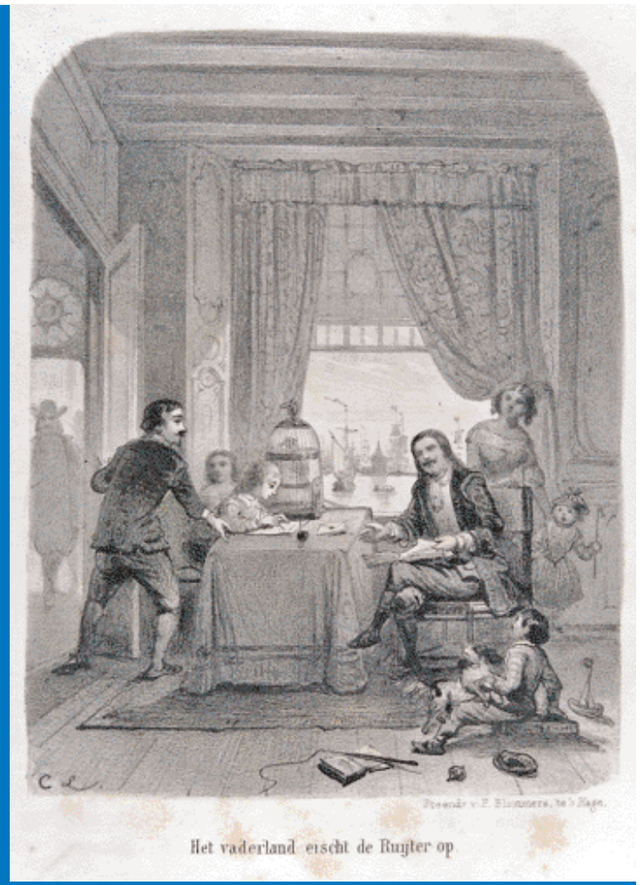

Illustratie van C. Last in "Het leven van Michiel Adriaenszoon De Ruyter" door J.J. Belinfante, 1848. (NIMH)

publiekelijk onder vuur lagen. Het sterkste voorbeeld was indertijd raadspensionaris Cornelis de Witt. Deze en zijn vermaarde broeder Johan de Witt werden door velen als landverraders beschouwd toen een aantal buitenlandse vijanden zich in het rampjaar 1672 tegelijkertijd aandiende. De Ruyter was het niet eens met de paniekreactie binnen de politiek en het volk richting De Witt. Hij pleitte per brief dan ook richting de Staten-Generaal voor Cornelis de Witt. Een statenlid maakte hem hierover later duidelijk dat het wel erg onvoorzichtig was wat hij had gedaan. De Ruyter antwoordde:
'Indien 't hier in 't vaderlandt zoo gelegen is dat men de waarheit niet magh spreeken, zoo is 't 'er ellendigh gestelt. Nochtans zal ik die spreeken zoo lang als mijn oogen open staan.'

Hij toonde hiermee een uitstekend voorbeeld van integriteit, waar iedereen in een publiek ambt of dito functie zich aan mag spiegelen. De Ruyter zou zich heden ten dage weinig kunnen voorstellen bij de allergie van het ministerie van Defensie voor commandanten die kritische opmerkingen maken en open en eerlijk hun mening geven over misstanden. Het blijft de KVMO in ieder geval verbazen dat problemen vaak wel intern binnen Defensie bekend zijn maar de publiciteit niet of veel te laat halen.

Niet verzoeken, maar gebieden

Vlootvoogd Michiel de Ruyter had te kampen met eenzelfde druk van bovenaf. Zelfs nog in 1675 toen hem – inmiddels 68 jaar oud en met toenemende gezondheidsklachten – werd verzocht om met een eskader naar de Middellandse Zee te gaan om de Spanjaarden op hun verzoek te helpen tegen de Fransen. De admiraal had echter zijn bedenkingen. Het eskader achtte hij niet sterk genoeg, van de steun van de Spanjaarden verwachte hij minder dan politiek werd aangenomen, terwijl de Fransen naar zijn mening juist werden onderschat. De politiek schoof zijn bezwaren echter terzijde en een lid van de admiraliteit vroeg de admiraal zelfs:
'Ik denk niet, myn Heer, dat gy nu in uw oude dagen begint bevreest te worden, en de moedt laat vallen.'

De admiraal antwoordt daarop: 'Neen, ik begin de moedt niet te laaten vallen. Ik heb myn leven veil voor den Staat: maar ik ben verwondert, en 't is my leet dat de Heeren de vlagh van den Staat zoo veil hebben en waagen.'
Hij wordt niettemin verzocht de opdracht te aanvaarden, waarop hij reageert: 'De Heeren hebben my niet te verzoeken, maar te gebieden, en al wierdt my bevoolen 's Landts vlagh op een enkel schip te voeren, ik zou daarmee 't zee gaan, en daar de Heeren Staaten hunne vlagh betrouwen, zal ik myn leven waagen.'

Loyaliteit schiet tekort

Om redenen van politieke opportuniteit kreeg de inmiddels in heel Europa vermaarde admiraal hiermee een opdracht ver beneden zijn waardigheid. Een vernedering nog versterkt door het goedvinden van de Staten-Generaal dat ter plekke een Spaanse admiraal het opperbevel zou voeren. De opdrachtgevers gingen voorbij aan De Ruyters leeftijd en gezondheid, maar erger nog: aan zijn professioneel advies. Een Raadslid ter Admiraliteit (die waarschijnlijk qua leeftijd zijn zoon had kunnen zijn) had nog de onbeschaamdheid om te twijfelen aan de moed van de admiraal. De reactie van De Ruyter is een ernstig aanklacht richting zijn politieke opdrachtgevers: 'U gaat lichtvaardig om met de belangen van de Staat – en dat, heren, is *uw* eerste verantwoordelijkheid'.
Zijn tweede reactie ('*De Heeren hebben my (…), ik myn leven waagen.*') wordt vaak en graag geciteerd; maar zonder het daaraan voorafgaande, staat hij buiten de context en dat vertekent de strekking. Het vormt een betuiging van uiterste loyaliteit naar boven, maar wel sarcastisch gesteld, omdat de loyaliteit naar beneden bij zijn opdrachtgevers te kort schiet. De Ruyter vertrok desnoods met een enkel schip, zo gaf hij aan (SBN Karel Doorman verkeerde in 1942 in aanloop naar de Slag in de Javazee in een enigszins vergelijkbare situatie). Maar in 1676 bestond daar de noodzaak niet voor. Er waren voldoende jongere, ervaren en competente vlagofficieren om het eskader aan te voeren. En het land was toen nog sterk genoeg om – luisterend naar professioneel advies – een meer adequate macht op deze missie uit te zenden.

Zorgen maken

Het was al met al een beschamende vertoning. Het tweede citaat, binnen zijn context, draagt ook nu nog een waarschuwing in zich richting de politiek. Het kwam uit de mond van een bevelvoerend officier die niet zijn mond hield. Juist vanuit volstrekte loyaliteit. Had hij er beter aan gedaan, deze opdracht te weigeren? Hij had er alle reden voor en het wás een manier geweest om de politieke opdrachtgevers te wijzen op hún verantwoordelijkheid…

Wat zou de KVMO graag aan onze zeeheld uit de officiële Nederlandse canon om een oordeel hebben gevraagd over de recent verschenen Hoofdlijnennotitie… Ook daaruit blijkt opnieuw dat de ambities van de regering hoog zijn, maar de bereidheid om daarvoor middelen beschikbaar te stellen laag. Vermoedelijk komen discussies zoals tussen admiraal De Ruyter en zijn politieke bazen tegenwoordig nog regelmatig voor. Over volstrekte loyaliteit hoeft de politieke leiding zich heden ten dagen geen zorgen te maken. Laat deze de tegenspraak van commandanten juist maar opvatten als teken van loyaliteit. Over de loyaliteit van de politiek richting de krijgsmacht, maken veel militairen en de KVMO zich in ieder geval wel grote zorgen.

Bronnen

- **'H'**G. Brandt (…… [uitgeverij?], 1687)
- 'Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter, van R.B. Prud'homme Van Reine(Arbeiderspers, 2007)

Het nut van actievoeren

Over de uitwerking van het museumpleinakkoord

Drs. M.A.M. Weusthuis, beleidsmedewerker pensioenen en sociale zekerheid KVMO/FVNO|MHB

Op 2 oktober 2004 werd een grote demonstratie gehouden op een afgeladen museumplein in Amsterdam. Naar schatting 200.000, volgens sommigen 300.000 mensen protesteerden daar tegen plannen van het kabinet Balkenende II (2003-2006) tot vergaande ingrepen in sociale zekerheid en vroegpensioen. Over het pakket was al langere tijd onderhandeld met sociale partners, maar de onderhandelingen verliepen heel stroef, partijen kwamen niet tot elkaar.

De massale demonstratie had effect. Vlak erna, op 5 oktober 2004, kwamen het kabinet en de sociale partners het Najaarsakkoord overeen, dat officieus het museumpleinakkoord is gaan heten. Om welke plannen ging het en hoe zijn ze intussen uitgepakt?

Slechte tijden

Het kabinet Balkenende II achtte het bij aanvang noodzakelijk om vergaande maatregelen te nemen op sociaal-economisch gebied, teneinde de toenmalige internationale economische positie van Nederland, de concurrentiepositie van het bedrijfsleven en de werkgelegenheid in Nederland te verbeteren. De jaren daarvoor waren slecht geweest. Als gevolg van de terroristische aanslagen op de Twin Towers in New York op 11 september 2001 was de conjunctuur omgeslagen: de beurskoersen waren gekelderd, pensioenvermogens verdampten, het financieringstekort ging wegen en het producenten- en consumentenvertrouwen was negatief gestemd.
Het Voorjaarsoverleg 2004 tussen het kabinet en de sociale partners was geploft en tot het Najaarsoverleg verhardden de posities. Het kabinet week niet en de vakcentrales zagen geen andere mogelijkheid dan de ouderwetse grootscheepse actie van stal te halen om het kabinet te overtuigen een andere weg in te slaan. Dat lukte.

De kabinetsplannen

In de Nederlandse verhoudingen treedt het kabinet in beginsel niet in de arbeidsvoorwaardelijke afspraken die werkgevers en werknemers met elkaar maken. Tenminste, zolang die binnen de wettelijke kaders blijven. De regering als wetgever (kabinet plus parlement) kan wel de wettelijke randvoorwaarden aanpassen waarbinnen die arbeidsvoorwaardelijke afspraken moeten blijven. Het tweede kabinet Balkenende had plannen tot wetgeving op een groot aantal terreinen. Op het gebied van pensioen, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid, ziektekostenverzekering, bijstandswet en daarbovenop lastenverzwaring en bezuinigingen. Toenmalig minister van Financiën Zalm voorvoelde al de weerstand toen hij in 2003 tijdens een debat in de Tweede Kamer zei: “Er zal straks geen grasspriet meer op het Malieveld staan.”

VUT, Prepensioen en Levensloop (VPL)
In deze bijdrage zal alleen in worden gegaan op het pensioendeel van de plannen, dat in de loop der jaren het VPL-dossier is gaan heten. Het kabinet wilde in eerste instantie rigoureus de belastingaftrek op VUT- en prepensioenpremies onmogelijk maken. Dit zou betekenen dat de premies dusdanig zouden stijgen dat deze vorm van vervroegd uittreden financieel oninteressant zou worden. In plaats daarvan kwam dan de mogelijkheid om met belastingaftrek te sparen voor levensloop.

Zalm voorzag het al: “Er zal straks geen grasspriet meer op het Malieveld staan.”

De levensloopregeling moet worden gezien als een individuele spaarregeling, waarvoor de inleg in beginsel alleen door de werknemer wordt opgebracht. Dit in tegenstelling tot een pensioenregeling die een collectieve spaarregeling is, waaraan ook de werkgever meebetaalt. Oftewel: invoering van de levensloopregeling is een verhulde bezuinigingsmaatregel geweest. De overheid in zijn rol als werkgever heeft er namelijk belang bij dat de loonsom en tegelijkertijd ook de collectieve lasten omlaag gaan: de levensloopregeling was en is een begrijpelijk instrument in de strijd tegen het begrotingstekort.

Het Najaarsakkoord 2004

Het Najaarsakkoord had tot gevolg dat de fiscale mogelijkheden voor VUT en prepensioenregelingen inderdaad zijn komen te vervallen, echter niet voor de leeftijdsgroep geboren voor 1950. Deze werknemers behouden hun oude VUT- en prepensioenrechten. Voor de werknemers geboren na 1950 worden de grenzen waarbinnen een fiscaal gefaciliteerd pensioen kan worden opgebouwd verruimd. Dat houdt in dat er in een jaar meer pensioen kan worden opgebouwd. De levensloopregeling is aangepast door het maximum te sparen bedrag van 150% maar 210% van het laatste loon te verhogen, oftewel 3 jaar tegen 70% loon. De minimum pensioenleeftijd is gesteld op 60 jaar, de maximum pensioenleeftijd op 70 jaar.

Het VPL-akkoord binnen de overheid

Een klein jaar na de demonstraties op het Museumplein kwamen de sociale partners bij de overheid tot een akkoord over het VPL-dossier. Kort samengevat houdt het akkoord in dat vanaf 1 januari 2006, in lijn met de afspraken in het Najaarsakkoord, er een nieuwe versterkte pensioenregeling voor burgerambtenaren is gekomen, dat de FPU (de regeling Flexibel Pensioen en Uittreden; de vroegpensioenregeling voor burgerambtenaren) is verdwenen en dat werknemers bij de overheid gebruik kunnen maken van de levensloopregeling.

De FPU is vervallen zegt het kabinet, maar door de hogere opbouw van het ouderdomspensioen en de flexibilisering van de pensioenleeftijd kunnen werknemers die voor hun 65-ste met pensioen willen, dat pensioen eerder laten ingaan. Zij kunnen dan volgens het kabinet dan toch nog rond hun 63-ste met pensioen. Als zij vervolgens dan ook voluit gebruik maken van de levensloopregeling (210% van het laatstverdiende loon) kunnen ze weer op 60 met pensioen.
Kortom; volgens het kabinet is er geen vuiltje aan de lucht in het VPL-dossier. Als je gebruik maakt van levensloop verandert er niets. Het grote verschil is natuurlijk dat de overheid minder aan loonkosten kwijt is, dat de collectieve lasten omlaag worden gebracht en dat de werknemer meer eigen geld op tafel zal moeten leggen. De bekende sigaar uit eigen doos dus.

Gevolgen voor militairen

Het VPL-akkoord heeft voor de burgerambtenaar grotere gevolgen dan voor de militaire ambtenaar. Het eindloonpensioen en de UKW-uitkering van de militair zijn ongewijzigd gebleven. Zoals bekend is de ontslagleeftijd van de militair in het kielzog van maatschappelijke ontwikkelingen echter ook behoorlijk verhoogd.

Levensloopregeling Defensie

De levensloopregeling geldt voor militairen en burgerambtenaren. Militairen kunnen het tegoed gebruiken om, voorafgaand aan de UKW-datum, vervroegd met ontslag te gaan. Ook de inverdiende tijd bij uitzendingen kan hiervoor worden gebruikt. Bij de burgerambtenaren, zo blijkt uit berekeningen van onze overkoepelende organisatie FVNO/MHB, is het zo dat in de meeste gevallen de levensloopregeling echt moet worden gebruikt om vroeger met pensioen te kunnen. Vooral voor de jongere generatie ➔

geldt dat alleen de combinatie van veel en onafgebroken dienstjaren en het beschikken over een substantieel levenslooptegoed leidt tot een reële vroegpensioendatum.
Er zijn echter maar weinig mensen die meedoen aan levensloop: bij Defensie naar schatting slechts zo'n vijfhonderd ambtenaren. De rest van de overheid maar ook de marktsector, laat eenzelfde beeld zien. Bij de politie wordt met gebruikmaking van de levensloopregeling

volgens het kabinet is er geen vuiltje aan de lucht in het VPL-dossier

waar de premie in wordt gestort die eerder als FPU-premie werd betaald, dus incl. het werkgeverdeel, een ontslagleeftijd gerealiseerd op 60 of 61 jaar. Maar de politie is een uitzondering.

Uit onderzoek blijkt dat levensloop alleen een succes wordt als de werkgever een substantiële bijdrage levert en/of als de levensloopregeling met spaarloonregeling opgaan in één regeling. Defensie heeft, net als de meeste werkgevers bij de overheid, in de laatste CAO aangegeven niet te gaan bijdragen.

Conclusies
De museumplein-demonstratie heeft de voortvarendheid uit de maatregelen van het kabinet Balkenende II gehaald. Werknemers uit de oudste leeftijdsgroep vanaf 55 jaar worden zoveel mogelijk buiten de aanpassingen gehouden. Voor de leeftijdsgroepen direct daaronder doen reparatiemaatregelen hun werk. Naarmate de werknemers jonger worden neemt de werking van die reparatiemaatregelen steeds meer af, en voor de beginners op de arbeidsmarkt vervallen de beschermingsconstructies helemaal. Zij zullen ten volle te maken krijgen met de verhoging van de pensioenleeftijd uit de VPL-maatregelen.

Voor de jongere werknemers, dus ook militairen, wachten misschien ook nog verdere maatregelen, zoals verhoging van de AOW-leeftijd, waaraan de pensioenleeftijd is gekoppeld. Vooral zij zouden gebruik moeten maken van de levensloopregeling of andere wijzen van vermogensopbouw om eerder met pensioen te kunnen. Zo niet, dan wordt het echt doorwerken tot 65 jaar.
En zo lijkt het kabinet er toch in geslaagd, al is het op de wat langere termijn, langer doorwerken te realiseren en tegelijkertijd de loonkosten en de collectieve lasten omlaag te brengen.

cartoon

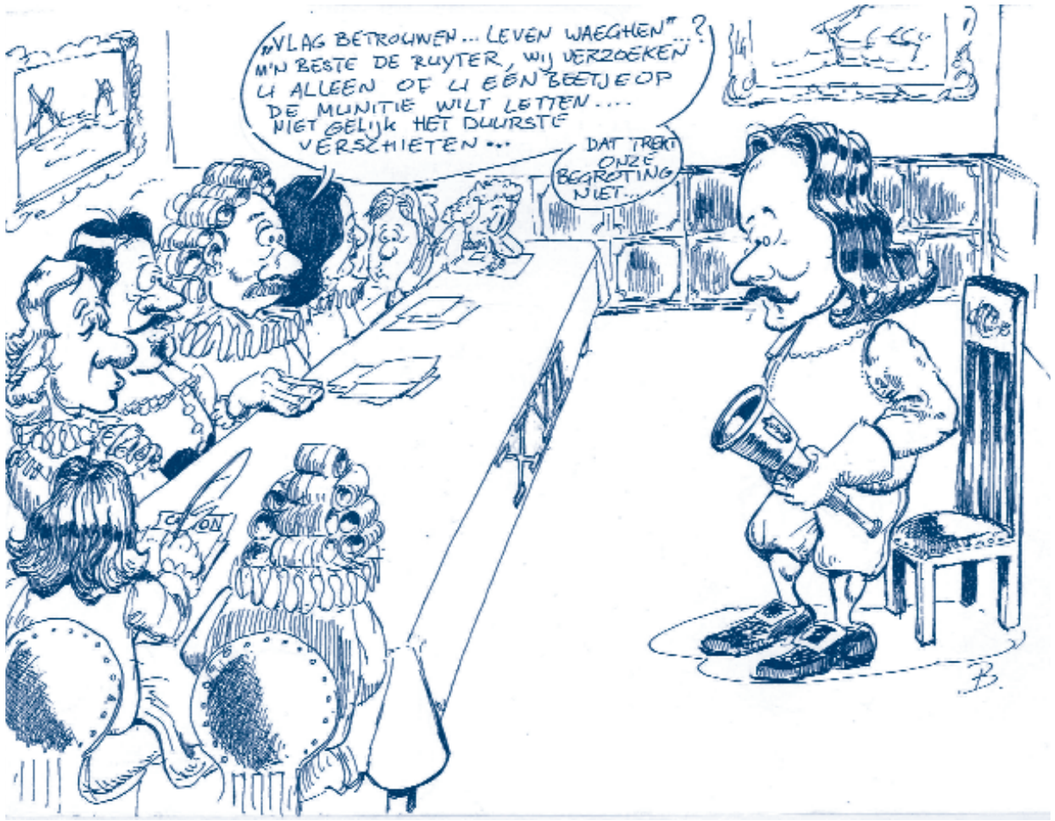

Van vlootrevue tot vlootschouw

KLTZSD drs. H. de Bles

Vlootrevue van 1898 in het Hollands Diep aan boord van het Koninklijk jacht Zeehond. Olieverfschilderij door F. Bauduin (1864-1943. collectie Marinemuseum).

In tegenstelling tot de Nationale Vlootdagen is een vlootschouw geen jaarlijks terugkerend evenement. Vlootdagen hebben wèl hun oorsprong in de vlootschouw of vlootrevue en worden in het woordenboek beschreven als een inspectie of demonstratie van de vloot. Een duik in de geschiedenis!

Oorsprong
Vlootdagen werden al georganiseerd in 1936. Na de Tweede Wereldoorlog werden ze meestal omschreven als statische vlootschouw. Zodra de schepen de trossen los gooiden en een demonstratie verzorgden werd er al snel gesproken over een varende vlootschouw. De vlootrevue vindt zijn oorsprong in de Britse traditie waarbij de monarch de oorlogsvloot inspecteert, aanvankelijk bij de mobilisatie voor oorlog of om een potentiële tegenstander te imponeren. Later, vanaf de 19e eeuw, bij kroningen en koninklijke jubilea. Zoals Britse marinetradities vaker door de Nederlanders werden overgenomen, gebeurde dat ook met de vlootrevue. In 1843 bezocht Koning Willem II het eskader onder bevel van Prins Hendrik dat op de rede van Vlissingen lag. Samen met zijn zoons en schoonzoon liet de koning zich met het Koninklijk jacht De Leeuw naar het vlaggenschip Rijn varen, waarmee een schijngevecht en de nodige exercities werden geoefend.

Ter gelegenheid van het bezoek door Wilhelmina en Koningin-Regentes Emma aan het Koninklijk Instituut voor de Marine en aan het nieuwe pantserdekschip Koningin Wilhelmina der Nederlanden was er op 12 september 1894 een vlootrevue op de rede van het Nieuwediep. Hoewel de Koninginnen vanaf het koninklijk jacht Valk getrakteerd werden op een vistorpedolancering en het doen springen van een spartorpedo is weinig bekend over de publieke belangstelling voor deze en de andere vlootdemonstraties. Propaganda van de vloot naar het volk was dan ook niet de drijfveer achter deze vlootrevue. Voor Wilhelmina zelf was het achteraf wellicht een appetizer voor de grotere en bekendere vlootrevue die op 15 september 1898, negen dagen na haar inhuldiging als Koningin werd gehouden op het Hollands Diep, en waarvoor bijna alle oorlogsschepen in Nederlandse wateren waren opgeroepen. De revue stond onder bevel van schout-bij-nacht F.K. Engelbrecht terwijl het marinevaartuig voor visserijpolitie Zeehond, voorzien van dekhuis van het net gesloopte Koninklijk jacht Valk de Majesteit langs de revue voer. Hoewel deze revue vooral bedoeld was als eerbewijs aan de monarch, deelden bemanningen en publiek op de wal volgens ooggetuigen massaal in de feestvreugde.
Als tegenprestatie voor de eerbewijzen, de saluutschoten, het joelen, het paraderen en de ontvangst aan boord van de Zeeland werd op bevel van de Koningin aan de gehele bemanning van de vloot als extra rantsoen zelfs een halve fles wijn per man verstrekt en werden de disciplinaire straffen opgeheven. Hoewel de vlootrevue en vlootschouw op deze wijze georganiseerd behalve een eerbewijs aan de vorstin ook het karakter kregen van een maritiem volksfeest, was dit niet de oorspronkelijke opzet.
Propaganda was nog geen marinebeleid, hoewel daar wel behoefte aan ontstond.

Propaganda

In 1906 werd op particulier initiatief daarom de Vereniging Onze Vloot opgericht, welke de afgelopen 100 jaar een blijvende en trouwe bondgenoot bleef bij het opzetten van een geoliede propaganda en later promotie, ook in de vorm van feestelijke vlootdagen.
De eerste keer dat er sprake was van een succesvolle combinatie van marinepropaganda en een breed opgezet volksfeest was in 1920. De toenmalige revuekoning Henri ten Hall organiseerde op 17 juli de Haagse Marinedag, opgezet als *fundraising*campagne voor een gedenkteken voor de marineslachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. De kranten deden verslag van een geslaagd marine- en volksfeest, met parades, taptoes en concerten in de Haagse dierentuin en een avondfeest op Houtrust dat tot in de kleine uurtjes doorging.
Pas in de jaren dertig richtte de Commandant der Zeemacht een Propagandadienst op om "*..de gehele maatschappij in maritieme geest op te voeden en in zo breed mogelijke lagen belangstelling voor de zeemacht te wekken.*" In 1936 werden er vervolgens vlootdagen gehouden, aangeboden door de Koninklijke Marine aan Nederlands-Indië. Kapitein ter zee H. Jolles, oud-commandant Soerabaja schreef daarover: "*Ik begroet deze gebeurtenis met vreugde; hoe meer de publieke opinie belangstelling toont voor de oorlogsmarine, des te meer zal het personeel van de vloot zich gedragen weten door de sympathie van het Nederlandse volk. Wij zijn op dit punt niet verwend.*"

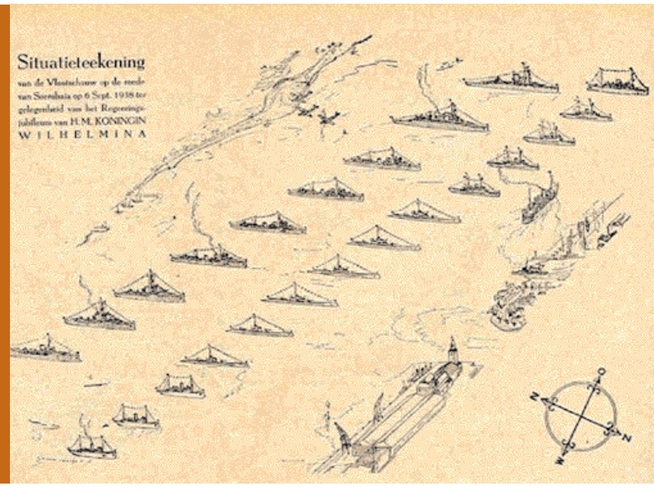

terwijl in de vijftiger jaren de aanleg van een nieuwe marinehaven in Den Helder vorderde werd in 1953 de vrees uitgesproken dat een daar samengetrokken vloot onzichtbaar voor de bevolking zou worden

Vlootdemonstraties

Grote vlootrevues vonden plaats in 1938 ter gelegenheid van het 40-jarig regeringsjubileum van Wilhelmina. De eigenlijke vlootrevue, in Soerabaja, werd voorafgegaan door een groots opgezette vlootdemonstratie voor Scheveningen op 3 september 1938. Onder bevel van kapitein ter zee Karel Doorman, gaven de Tromp en Sumatra, onderzeeboten, torpedoboten, een kanonneerboot, mijnenleggers en vliegtuigen van de marineluchtvaartdienst een spetterende show weg. Er werden salvo's afgegeven door de grote schepen, onderzeeboten doken onder water, de vliegtuigen lanceerden torpedo's en legden nevelgordijnen waarna de hele scheepsmacht anker op ging tegenover de wandelpier. Kortom, het publiek op de boulevard, honderdduizenden belangstellenden uit het gehele land volgens ooggetuigen en kroniekschrijvers, kon genieten van een niet-alledaags spektakel. Toch kon het een contemporain ooggetuige niet bekoren: een te brede strook van woelig water scheidde naar zijn mening de belangstellenden langs het strand van de vloot, ondanks het defilé door de mariniers en ondanks de marine avond, georganiseerd in de zalen van een der grote voor dat doel geëigende gebouwen: het juiste contact tussen burgerij en marine kon daar zijns inziens niet verkregen worden. Toch zag hij in de vlootdemonstratie een goede basis voor nader contact en de belofte voor een bredere waardering van de Nederlandse bevolking voor de marine.

Het verkrijgen en behouden van belangstelling voor de zeestrijdkrachten was ook het doel van de vlootrevue te Soerabaja, waar een paar dagen na Scheveningen, de commandant der zeemacht in Nederlands-Indië, vice-admiraal H. Ferwerda, namens de gouverneur-generaal een vlootrevue afnam. Eerst voer de admiraal aan boord van een gouvernementsvaartuig langs de voor de wal voor anker liggende gepavoiseerde schepen, daarna defileerden de schepen in linie langs de vlootvoogd, paraderol op post en joelen natuurlijk: een driewerf hoezee vanaf elk schip dat de admiraal passeerde. Deze grootse vlootrevue van 6 september 1938 was het hoogtepunt van verschillende marinemanifestaties in Indië in de jaren 1937-1939. Behalve het vlaggenschip van het eskader, Hr.Ms. De Ruyter deden nog 19 andere schepen van de Koninklijke Marine en enkele schepen van de Gouvernementsmarine mee.

Vlagvertoon, Vlootdemonstraties en Vlootdagen

Feestelijke vlootrevues werden tijdens de oorlogsjaren zelf niet gehouden, ook al staat de verzamelde invasievloot voor D-day in de annalen van de *Royal Navy* te boek als de grootste vlootrevue ooit. Bij het Departement van Marine in Londen werd de basis gelegd voor een marinevoorlichtingsdienst die geen propaganda meer bedreef, maar *public relations* met als voornaamste doel: welwillendheid tegenover en begrip voor de marine, goodwill tussen de marine en de Nederlandse bevolking. Er kwam meer oog voor permanent vlagvertoon.
Terwijl in de vijftiger jaren de aanleg van een nieuwe marinehaven in Den Helder vorderde werd in 1953 de vrees uitgesproken dat een daar samengetrokken vloot onzichtbaar voor de bevolking zou worden. De marineleiding besefte dat om de belangstelling voor de marine vast te houden het contact blijvend onderhouden moest worden. Zoals de vooroorlogse criticus al stelde vond men het van wezenlijk belang dat kennismaking met de marine, door eigen 'aanschouwing', onmisbaar was, ook voor de werving.
Samen met de Amsterdamse VVV werd daarom een aantrekkelijk programma voor een vlootweek opgesteld, de VARA zorgde voor radiopropaganda en de Volkskrant won een prijs voor het beste artikel in de plaatselijke dagbladpers…

Kruiser Hs. Ms. De Ruyter tijdens vlootschouw Scheveningen, 14 juli 1966 (300ste herdenking Vierdaagse Zeeslag). (collectie NIMH)

Er waren optredens van de marinierskapel, taptoes die veel belangstellenden trokken, het publiek woonde de vlaggenparade bij, Admiraal de Ruyter werd van zijn huis op de Prins Hendrikkade afgehaald om met een staatsiesloep naar Hr.Ms. Tromp geroeid te worden, er werd een saluut gedemonstreerd en er was een militaire mars door de stad. Onder de titel vlootschouw lagen vijf dagen lang bijna 20 schepen afgemeerd. Zo'n 30.000 bezoekers kochten (voor 10 cent) een toegangsbewijs en tot slot voeren meer dan 300 schoolverlaters mee naar IJmuiden. In de navolgende jaren waren er afwisselend vlootweken in Rotterdam, Amsterdam, steeds in samenwerking met de VVV, met de traditionele programmaonderdelen, met volop belangstelling van de pers, afdelingen van Onze Vloot organiseerden feestavonden voor bemanningen en plaatselijke bevolking en het aantal feestgangers groeide, 60.000 in 1954 en 75.000 in 1955. In 1956 trokken de demonstraties bijna 100.000 bezoekers. Dat is ook het jaar waarin de eerste vlootdag in Den Helder gehouden werd. Opmerkelijk genoeg werd daar nauwelijks over geschreven, ook niet in de jaren erna. Wel veel aandacht voor de vlootweek in Vlissingen in 1957, die geheel in het teken stond van de 350e geboortedag van Michiel Adriaenszoon de Ruyter. Deze vlootweek werd ingeleid door een historisch spel, voorstellende de aankomst van De Ruyter na de 4-daagse zeeslag van 1666, in de haven van Vlissingen, waar hij werd ontvangen door Johan de Wit. De landing gebeurde door 7 chaloupen die afstaken vanaf de kruiser Hr.Ms. De Zeven Provinciën, dicht onder de kust ten anker gegaan. Het duizendkoppige publiek was samengepakt rondom de Koopmanshaven. Het Comité De Ruyterherdenking Vlissingen pakte goed uit: cabaret dansants voor marinepersoneel en genodigden, gratis kaartjes voor de bioscoop, De Ruytertentoonstellingen, een openluchtspel over Bestevaer Michiel en vooral veel vrijkaartjes voor de bemanningen…

2007

Ook in 2007 wordt met veel evenementen het geboortejaar van Michiel de Ruyter herdacht. Terecht speelt de Koninklijke Marine in een groot aantal daarvan een belangrijke rol. Niet alleen bij de opening van het De Ruyterjaar door Hare Majesteit de Koningin en de eigen Nationale Vlootdagen, maar ook bij de laatste Zeeuwse Marinedagen. Op bescheidener schaal vindt het binnenlands vlagvertoon plaats. Bijna elke week wordt de marine wel gevraagd bij een locale festiviteit met de vloot/roadshow aanwezig te zijn, een demonstratie te verzorgen of een marineschip aanwezig te laten zijn. Soms klinken er bezwaren als zou het leger aan kinderen en jongeren worden gepresenteerd als een groot feest. Terecht wordt daartegen in gebracht dat de krijgsmacht met dit naar buiten treden juist benadrukt dat zij onlosmakelijk verbonden is met de samenleving, uitleg geeft over haar rol bij vredesmissies, maar daarbij de ernstoperaties niet onbenoemd laat.

Wat betreft het vlagvertoon lijkt er de afgelopen 100 jaar weinig veranderd. Er is besef van noodzaak tot en behoefte aan goodwill tussen marine en maatschappij. Van een neveneffect bij de vlootrevues is het contact met de bevolking via propaganda uitgegroeid tot een weloverwegen speerpunt van promotiebeleid dat gestalte krijgt in Nationale Vlootdagen, demonstraties door vloot en Korps Mariniers en binnenlands vlagvertoon. Daarnaast heeft de Koninklijke Marine inmiddels een respectabele traditie met betrekking tot vlootrevues opgebouwd.

KLTZSD drs. H. de Bles is directeur van het Marinemuseum in Den Helder. Hij dankt het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, waar literatuur en archief geraadpleegd konden worden.

Vlootschouw 6 juli 2007

KLTZSD drs. H. de Bles

14.00 uur. Volgens schema nadert Hr.Ms. De Ruyter, vergezeld van binnen- en buitenlandse vlooteenheden, uit oostelijke richting de boulevard Bankert te Vlissingen. Wanneer het laatste van de negentien saluutschoten klinkt is het vlaggenschip precies ter hoogte van het standbeeld van Michiel Adriaenszoon De Ruyter. Naar deze locatie zijn vice-admiraal Kelder, staatssecretaris van Defensie Van der Knaap, mevrouw Balkenende en de reïncarnatie van Michiel de Ruyter uitgeweken om de vlootschouw af te nemen.

Vanwege de zeer harde zuidwestenwind is het onverantwoord de grote schepen de oorspronkelijke route langs de boulevard te laten varen en is om dezelfde reden de geplande amfibische landing afgelast . De wind staat bovendien pal op het 'VIP-dek', dat om die reden is afgesloten. De vlootschouw is inmiddels in twee formaties gesplitst. Alleen de kleinere schepen varen tot genoegen van de 50.000 toeschouwers de oorspronkelijke route langs de boulevard Bankert. Niemand lijkt zich te storen aan de barre weersomstandigheden.

Het verzameld publiek lijkt zich juist te realiseren dat men getuige is van een unieke vlootschouw in een ongeëvenaard decor waarin het zeemanschap en volhardingsvermogen van de Nederlandse zeestrijdkrachten volledig tot hun recht komen.
De Vlootschouw van 6 juli 2007 mag als de meest stormachtige bijgeschreven worden in de annalen van de Nederlandse vlootrevue!

De Ruytermedaille en de Koninklijke Marine 1907 - 2007

IR. DRS. F.P. DE BOER

In de Boekenbijlage van NRC Handelsblad van 23 maart 2007 staat een kadertje met een aantal wetenswaardigheden over Michiel de Ruyter. Zo wordt o.a. gememoreerd dat hij in 1907 als eerste niet-koninklijke persoon op een postzegel verschijnt en dat er in 1970 een bankbiljet van 100 gulden in roulatie wordt gebracht met zijn beeltenis.

De medaille

De krant vermeldt niet dat in 1907 een koninklijke onderscheiding is ingesteld die - aanvankelijk officieus, maar later in een Koninklijk Besluit vastgelegd – de naam 'De Ruytermedaille' krijgt. Het is tot op heden de enige koninklijke onderscheiding die de naam draagt van iemand die niet van koninklijke bloede is.
Eind januari 1907 uit koningin Wilhelmina de wens om in het kader van de De Ruyterherdenking een onderscheiding in te stellen voor personen die zich hebben onderscheiden door verdienstelijke daden voor de Nederlandse scheepvaart. De minister van Landbouw, Nijverheid en Handel – scheepvaart valt onder zijn ministerie – werkt dit voorstel in korte tijd uit, zodat de koningin op 23 maart 1907 het betreffende Koninklijk Besluit kan ondertekenen.
Ook over het ontwerp is men het snel eens. De voorzijde van de medaille toont het hoofd van De Ruyter, terwijl zijn wapen de achterzijde siert. In het KB wordt als diameter 24 mm vermeld maar dit wordt niet duidelijk aan 's Rijks Munt gecommuniceerd, zodat de eerste achttien onderscheidingen worden geslagen met een diameter van 28 mm. Het is hilarisch om in archiefstukken de daarop volgende discussie tussen het ministerie en de Munt te volgen. Den Haag weigert om het KB aan te passen – hoewel dit de eenvoudigste oplossing zou zijn geweest – en dus zitten wij vandaag de dag nog steeds met een eigenlijk te kleine onderscheiding, zeker gezien de hoeveelheid informatie die er op is verwerkt.

(foto's Nederlands Scheepvaartmuseum en Geld museum)

De uitreiking

De onderscheiding wordt uitgereikt door de 'minister van Scheepvaart', tegenwoordig dus Verkeer en Waterstaat. Jaarlijks wordt een aantal maritieme instellingen, waaronder het ministerie van Defensie, verzocht om voordrachten in te dienen. De geselecteerde personen worden voorgedragen bij de koningin, waarna de onderscheiding bij Koninklijk Besluit wordt verleend. Het streven is om de onderscheiding op of rond de geboortedatum van De Ruyter uit te reiken.
Van de inmiddels ruim 200 uitgereikte De Ruytermedailles zijn er 72 terecht gekomen bij de koopvaardij, zowel zeevarenden als functionarissen aan de wal. De tweede plaats is voor de overheid, varend (o.a. de Koninklijke Marine) en aan de wal met 57 stuks.
In dit artikel wordt aandacht besteed aan de personen die werkzaam zijn geweest bij de Koninklijke Marine aan wie deze onderscheiding is toegekend. De nadruk ligt hierbij op negen officieren, twee onderofficieren en een burger, die de onderscheiding 'in en door de dienst' hebben gekregen.
Verder is het interessant om een aantal oud-marinemensen, die de onderscheiding hebben ontvangen voor activiteiten na het verlaten van de KM, de revue te laten passeren. Ik beperk mij hierbij tot de categorie van het beroepspersoneel.
Dit betekent dat ik personen die in de oorlog ingelijfd zijn geweest bij de KM of die als reserveofficier hebben gediend in dit artikel buiten beschouwing laat.
Door een speling van het lot wordt in 1907 nog een De Ruytermedaille ingesteld, geen draagmedaille maar een legplaquette, en wel door de particuliere stichting "Fonds voor de De Ruytermedaille". Deze privé onderscheiding is aan twee oud-marineofficieren uitgereikt. [1]

Verdiensten in en door de Koninklijke Marine

Sinds 1907 komen twee criteria gedurende de gehele periode regelmatig voor in de voordrachten voor toekenning van de De Ruytermedaille. Dit zijn in de eerste plaats 'daden van uitzonderlijk zeemanschap', gevolgd door 'hulpverlening op zee'. Bij de overige verdienstelijke daden zien wij in de tijd een zekere verschuiving optreden. Aanvankelijk worden veel personen onderscheiden voor het bevorderen van de veilige vaart en het verbeteren van de navigatie. Dit is een breed terrein dat o.a. astronomische plaatsbepaling, hydrografie, meteorologie, oceanografie en zelfs ontdekkingsreizen omvat. Het is niet verwonderlijk dat juist hier een aantal marinemensen een rol speelt. In latere perioden verschijnen achtereenvolgens begrippen als 'onderwijs', 'techniek' en 'technisch vernuft', 'sleepvaart en berging' en 'cultureel erfgoed'.

Negen marinemensen zijn onderscheiden op grond van hun verdiensten op het gebied van veilige vaart en navigatie. **Lodewijk Adriaan Herman Lamie** (jaar van toekenning: 1907, soort onderscheiding: goud) ontving de medaille voor zijn wetenschappelijk onderzoek in de Noordelijke IJszee van 1880 tot 1884 en het verrichten van astronomische plaatsbepalingen in de Oost-Indische archipel. **Hendrik Johannes Jacobus Kress** (1907, zilver), die in 1869 als 'jongen' wordt aangenomen bij de Koninklijke Marine, maakt zich verdienstelijk op het gebied van astronomische en gegiste plaatsbepaling op zee.

Vijf personen worden onderscheiden voor hun verdiensten op het gebied van de hydrografie. Ik noem er hier drie. Om te beginnen twee bekende 'hydrografische' namen: **Gustaaf Frederik Tydeman** (1923, goud) en **Johan Lambertus Hendrikus Luijmes** (1926, goud). Tydeman wordt geroemd om zijn bezigheden op zeevaartkundig gebied, zijn verdienstelijk werk als hydrograaf en zijn werken en artikelen op nautisch en oceanografisch gebied. Van Luijmes worden zijn publicaties over getijleer, kaartprojecties, hydrografisch opnemen en methoden bij de hydrografische triangulatie in de voordracht vermeld.

> **zo zitten we vandaag de dag nog steeds met een te kleine onderscheiding**

Gelijktijdig met Tydeman wordt **Gurbe Jacobus Nauta** (1923, zilver), gepensioneerd opperstuurman, onderscheiden. Hij wordt aangeduid als voortreffelijk hydrograaf.

Aan **Frédéric Louis Rambonnet** (1930, goud) wordt de De Ruytermedaille toegekend omdat hij bij het Loodswezen zeer veel nuttig werk heeft verricht voor de scheepvaart in het algemeen.

De cartograaf-hoofdambtenaar van het ministerie van Marine **Jacobus Theodor Verstelle** (1957, zilver) ontvangt zijn De Ruytermedaille voor zijn inspanningen bij het toepassen van radio-elektronische hulpmiddelen voor de navigatie, in het bijzonder Decca.

De verdiensten van **Dirk Christiaan Marie Hetterschij** (1936, goud) en **Leopold Gerard Louis van der Kun** (1936, goud) liggen op het gebied van uitzonderlijk zeemanschap. Hetterschij maakt van november 1934 tot juli 1935 met de onderzeeboot Hr.Ms. K XVIII een wereldreis van Den Helder naar Soerabaja via Kaap de Goede Hoop. Van der Kun is hem in 1926 reeds voorgegaan met zijn reis met Hr.Ms. K XIII, ook naar Soerabaja maar nu via het Panamakanaal. Beide commandanten zijn overigens ook benoemd tot officier in de Orde van Oranje-Nassau.
Jan Hendrik van de Weijer (1951, zilver) heeft zich ingezet voor de veilige vaart ter zee. Als koopvaardijman wordt hij in januari 1942 opgeroepen voor de Mijnendienst. Van maart 1942 tot april 1945 veegt Van de Weijer mijnen in de vaargeulen langs de oostkust van Engeland. Na de bevrijding is hij betrokken bij het ruimen van mijnenvelden langs de Nederlandse kust en in Nederlands-Indië.

Verdiensten na de Koninklijke Marine

Een aantal marineofficieren gaat na het verlaten van de dienst →

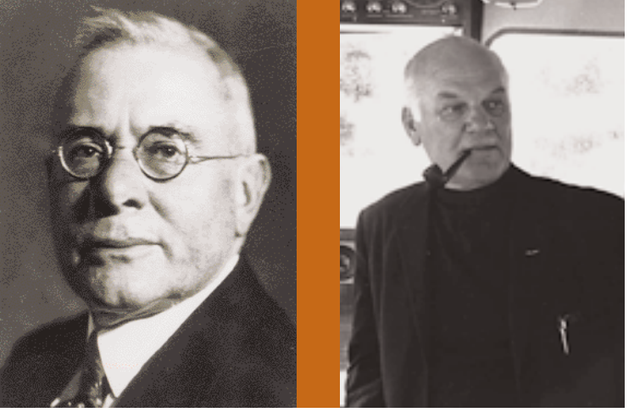

(links)
Hydrograaf Johan Lambertus Hendrikus Luijmes ontving in 1926 de gouden De Ruytermedaille. (NIMH)

(rechts)
Oud-marineofficier en voormalig schipper van de Eendracht, Henri Marinus Juta, werd in 1979 onderscheiden met de gouden De Ruytermedaille, voor de manier waarop hij de betekenis van de zee heeft uitgedragen. (collectie Juta)

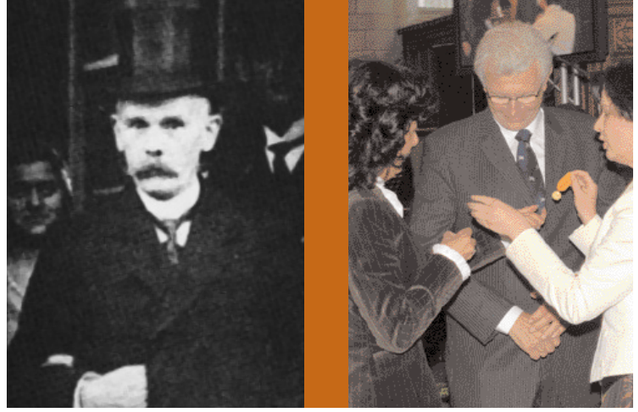

(links)
In 1923 ontving Samuel Pierre L'Honoré Naber de gouden De Ruytermedaille onder meer wegens zijn studies en publicaties op maritiem en nautisch-historisch terrein. (Nederlands Scheepvaartmuseum)

(rechts)
De meest recente toekenning van de De Ruytermedaille is op 23 maart 2007 geweest, aan Sipke Eeltje Wiebenga. Hij is onderscheiden voor zijn verdiensten als directeur van de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij. (foto W. Spaans)

werken bij andere overheidsinstellingen. **Arie Eduard Arkenbout Schokker** (1907, goud) en **James Marnix de Booy** (1950, goud) krijgen hun onderscheiding voor hun verdiensten voor de Nederlandse scheepvaart. Bij Schokker wordt dit niet nader omschreven; bij De Booy worden zijn activiteiten als lid van de Nederlandse Scheepvaart en Handels Commissie en als minister van Scheepvaart tijdens de oorlog in Londen expliciet genoemd.
Arkenbout Schokker werkt na zijn marinetijd eerst enige tijd bij het KNMI en wordt in 1906 benoemd tot inspecteur voor de Scheepvaart.
De Booy treedt na zijn marineloopbaan in 1919 in dienst van de Bataafse Petroleum Maatschappij. In mei 1940 ontkomt De Booy op het laatste moment naar Engeland, waar hij werkzaam is in diverse overheidsfuncties. Eind 1948 volgt zijn benoeming tot hoofd van de Nederlandse militaire missie in Berlijn, waarvoor hij wordt bevorderd tot vice-admiraal KMR.

Vier oud-marineofficieren krijgen hun De Ruytermedaille voor hun activiteiten op het brede gebied van het bevorderen van de veilige vaart en navigatie. **Arie Cornelis Zeeman** (1907, goud) wordt als hoofdinspecteur van de dienst van Scheepvaart in Nederlands-Indië onderscheiden voor zijn verdiensten op het gebied van de kustverlichting, de bebakening en betonning.
Ook **Anne Jacobus Matthijs August ridder van der Does de Bije** (1907, goud) gaat na zijn ontslag naar Nederlands-Indië, waar hij in 1905 wordt benoemd tot inspecteur van Scheepvaart. Hij ontwikkelt een revolutionair plan om vaargeulen uit te diepen met behulp van slibraderen.
Claudius Henricus de Goeje (1923, goud) wordt in zijn functie als hoofdinspecteur van Scheepvaart in Nederlands-Indië voorgedragen op grond van zijn nieuwe opzet van de scheepvaart-statistiek, waardoor een beter inzicht wordt verkregen in de scheepvaartbewegingen. Verder heeft hij krachtig geijverd voor de uitbreiding van de kustverlichting.
Peter Helbert Gallé (1932, goud) treedt in 1906 in dienst bij het KNMI als adjunct-directeur, werkzaam bij de afdeling Oceanografie en Maritieme Meteorologie.Hij wordt in 1932 onderscheiden wegens zijn jarenlange verdiensten. Het is heel bijzonder dat hem in hetzelfde jaar ook de De Ruyterplaquette wordt toegekend.
Een aantal oud-marinemensen wordt met de De Ruytermedaille onderscheiden voor hun verdiensten voor het zeevaartonderwijs.

Van deze groep noem ik er hier twee. **Pieter Haverkamp** (1949, goud) wordt in 1919 benoemd tot directeur van de Zeevaartschool van het Zeemanshuis te Amsterdam. Hij wordt voorgedragen voor zijn uitzonderlijke toewijding voor het zeevaartkundig onderwijs. De navigatie-simulator op het KIM is naar hem genoemd.
Henri Marinus Juta (1979, goud), bekend als schipper van het zeilend zeeschip de *Eendracht*, wordt na een loopbaan als stuurman in 1941 opgeroepen door de KM, waar hij jarenlang is geplaatst bij de Marine Luchtvaart Dienst.
Vanaf 1972 is Juta intensief betrokken bij de voorbereiding van de bouw van de *Eendracht*. Na de indienststelling wordt hij aangewezen als schipper. Juta wordt onderscheiden voor de manier waarop hij de betekenis van de zee heeft uitgedragen, enerzijds als de sportieve tegenstander van de opvarenden van een zeilend zeeschip, anderzijds in de wijdere betekenis van de zee als medium voor de vaart ter zee.
Naast de overheid en het onderwijs hebben oud-marineofficieren ook carrières opgebouwd in het bedrijfsleven. Ik noem van deze categorie drie voorbeelden.
Jhr. Laurens Pieter Dignus op ten Noort (1917) treedt na zijn ontslag bij de KM in dienst bij de Stoomvaart Maatschappij 'Nederland'. Hij wordt op 1 januari 1888 overgeplaatst naar de zojuist opgerichte Koninklijke Paketvaart Maatschappij (KPM), waar hij een buitengewoon belangrijke rol speelt in de opbouwfase.
In 1917 wordt hem niet de officiële De Ruytermedaille uitgereikt maar de De Ruyterplaquette van de stichting "Fonds voor de De Ruytermedaille".

Christiaan Beels (1926, goud) gaat in 1888 als luitenant ter zee 2e klasse met eervol ontslag en gaat werken als commissionair in effecten. Naast dit werk bekleedt hij een groot aantal nevenfuncties. Zo is hij o.a. commissaris en later voorzitter van het college van commissarissen van het Vaderlands Fonds ter aanmoediging van 's Lands Zeedienst, waar o.a. de Kweekschool voor de Zeevaart te Amsterdam onder ressorteert.
Theodorus Petrus van den Bergh (1953, goud) ontwikkelt tijdens zijn loopbaan bij de KM een grote belangstelling voor radiotechniek. Begin 1919 treedt hij in dienst bij Radio-Holland, waar hij benoemd wordt tot directeur. Bij zijn pensioen wordt hem de De Ruytermedaille toegekend.
Drie oud-marineofficieren hebben zich ingezet voor het behoud van cultureel erfgoed. Dit zijn:

Samuel Pierre L'Honoré Naber (1923, goud) die van 1917 tot 1922 bibliothecaris is van het Nederlands Historisch Scheepvaartmuseum te Amsterdam. Hij krijgt zijn De Ruytermedaille wegens zijn studies en publicaties op maritiem en nautisch-historisch terrein en zijn werkzaamheden bij het Scheepvaartmuseum.
Jan Willem Jacobus baron van Haersolte (1926, goud) gaat in 1904 als luitenant ter zee 2e klasse met eervol ontslag. Op 1 november 1918 wordt hij directeur van het Nationaal Technisch Scheepvaartkundig Museum te Rotterdam. Hier spant hij zich voortdurend en met succes in voor het verzamelen van het nieuwste op technisch scheepvaartgebied.
Willem Voorbeijtel Cannenburg (1949, goud) wordt begin 1922 adjunct-conservator en later dat jaar directeur van het Scheepvaartmuseum te Amsterdam. Hij slaagt er in een enorme collectie op te bouwen, waardoor een goed historisch overzicht op scheepvaartgebied ontstaat.

Tot slot enkele oud-marinemensen die een carrière hebben opgebouwd in de wereld van de reddingmaatschappijen.
Hendrik de Booy (1931, goud) gaat op 16 oktober 1903 als luitenant ter zee 1e klasse met ontslag. Drie jaar later treedt De Booy als secretaris in dienst van de Noord en Zuid Hollandse Redding Maatschappij (NZHRM). In die functie is hij verantwoordelijk voor de dagelijkse leiding. In 1930 wordt hij voorgedragen op grond van zijn zeer verdienstelijk werk voor de scheepvaart.
Hendrik Thomas de Booy (1964, goud) neemt in 1930 als luitenant ter zee 2e klasse ontslag en gaat als adjunct-secretaris ook werken bij de NZHRM. Na het vertrek van zijn vader neemt De Booy in 1933 de functie van secretaris over. Na de oorlog wordt hij benoemd tot directeur, een functie die hij bekleedt tot eind 1963. Dank zij De Booy groeit de reddingmaatschappij uit tot een efficiënt functionerende organisatie. De familie De Booy is overigens goed vertegenwoordigd in dit selecte gezelschap!
Op 23 maart 2007 wordt **Sipke Eeltje Wiebenga** tijdens de opening van het De Ruyterjaar in Vlissingen onderscheiden met de gouden De Ruytermedaille. Zijn carrière staat toevallig beschreven in het Marineblad van april j.l. Wiebenga is oud-koopvaardijman en oud-marineofficier. Hij wordt onderscheiden voor zijn verdiensten als directeur van de Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij. Hierbij worden expliciet zijn inspanningen genoemd bij de fusie van de twee reddingmaatschappijen tot de KNRM in 1991 en zijn enorme inzet voor personeel en materieel.

In het licht van de recente discussie over *'up or out'* is het interessant om te constateren dat er bij veel oud-marinemensen sprake is van *'out and up'*.

Slot

De afgelopen jaren zijn er door Defensie geen voordrachten ingediend voor toekenning van de De Ruytermedaille voor marinepersoneel. Mogelijk dat deze situatie kan veranderen door de instelling van het commando Zeestrijdkrachten.

Hieronder voor de volledigheid de namen van de oud-marinemensen die niet in het artikel zijn genoemd.

Alexander Daniël Muller scheepvaartinspectie	(1923, goud)
Willem Noorduyn zeevaartonderwijs	(1923, goud)
Louis Wilhelm Weckesser zeevaartonderwijs	(1923, zilver)
Ellard Gilles Wesselink KPM	(1923, zilver)
Gerrit Johannes van de Poll NZHRM	(1924, zilver)
Johan Marie Phaff hydrograaf	(1925, goud)
Anton Marie van Roosendaal zeevaartonderwijs	(1926, goud)
Johannes Abraham Waleson zeevaartonderwijs	(1928, zilver)
Johannes Hendricus Gerardus Kremer hydrograaf	(1928, goud)
Johannes Henricus Hummel KPM	(1929, goud)
Pieter Stephan van 't Haaff scheepvaartinspectie	(1934, goud)

Ir. drs. F.P. de Boer werd na zijn opleiding aan het KIM in 1964 benoemd tot officier van de Elektrotechnische Dienst. In 1987 verliet hij de KM ging hij werken bij de gemeentelijke overheid waar hij een aantal jaren gemeentesecretaris was. Sinds 1999 is hij werkzaam als interim manager en schrijft hij boeken, waarvan er inmiddels twee zijn verschenen.

Noot

1. De gegevens voor dit artikel zijn ontleend aan mijn boek *Honderd jaar De Ruytermedaille 1907 tot 2007*, dat met steun van het ministerie van Verkeer en Waterstaat - in het kader van het De Ruyterjaar – is uitgegeven bij Aprilis te Zaltbommel [zie elders in dit Marineblad voor een recensie van dit boek, red].

Honderd jaar De Ruytermedaille

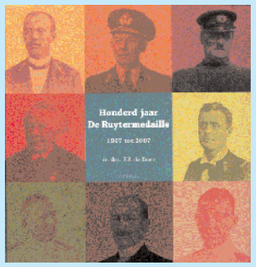

Auteur : **ir. drs. F.P. de Boer**
Uitgever : **Uitgeverij Aprilis, Zaltbommel 2007**
Omvang : **250 blz. geïll.**
Prijs : **€ 34,90**
ISBN : **978 90 5994 176 2**

In januari 1907 heeft Hare Majesteit Koningin Wilhelmina aan haar minister van Landbouw, Nijverheid en Handel de wens geuit dat ter gelegenheid van de aanstaande De Ruyter herdenking een ereteken zal worden ingesteld ten behoeve van schippers, stuurlieden en verdere bemanning van koopvaardijschepen, die zich door verdienstelijke daden hebben onderscheiden. Op voortvarende wijze wordt deze wens ten uitvoer gebracht en op 23 maart 1907 wordt het Koninklijk Besluit door Hare Majesteit getekend. Het statuut van dit ereteken is nadien nog enkele keren gewijzigd, onder andere in 1947 waarbij het mogelijk werd dat het ereteken weer aan iemand werd ontnomen.

Los van het formele Koninklijke ereteken is op 18 maart 1907 een stichting in het leven geroepen met als doel elke vijf jaar een legmedaille met de naam "De Ruytermedaille" uit te reiken aan een man of vrouw die zich, liefst in het laatstelijk verlopen tijdvak van vijf jaren, bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt op het gebied van Zeevaart of Zeewezen in de ruimste zin van het woord. Ik ben het met de auteur eens dat het wel zeer ongelukkig is dat zowel van de zijde van de regering als van particuliere zijde een vergelijkbaar initiatief is genomen dat dezelfde naam droeg, omdat dit in de praktijk tot verwarring leidde en niet goed werkbaar bleek.

In het boek over de De Ruytermedaille is nauwgezet de totstandkoming van beide eretekenen uit de doeken gedaan, inclusief afbeeldingen uit de ontwerpfase. Tot 2006 is de officiële De Ruytermedaille 201 maal toegekend. Van alle gedecoreerden is een korte omschrijving van de redenen tot toekenning in het boek opgenomen. Ook van de met de legmedaille onderscheiden personen en organisaties is een korte omschrijving opgenomen. De auteur heeft zich grote moeite getroost van alle gedecoreerden een of meer foto's op te nemen. Hierdoor is bereikt dat er geen droge opsomming is ontstaan, maar een beeld van "normale mensen, die stuk voor stuk heel bijzondere dingen hebben gedaan". Verder is er nog aandacht geschonken aan voordrachten die niet tot een verlening hebben geleid.
De auteur heeft de afgelopen honderd jaar in enkele perioden verdeeld en bij elke periode een korte toelichting en analyse geschreven. Tenslotte heeft hij een uitgebreid noten- en bronnenoverzicht gevoegd.
Het resultaat van al dit nauwgezette werk is een prachtig en zeer leesbaar boekwerk, waar een grote liefde voor het onderwerp uit spreekt. Ik hoop dat veel lezers zullen genieten van dit bijzondere boek.

O.W. Borgeld

Naschrift redactie en hoofdbestuur KVMO:
De auteur heeft het hierboven besproken boek opgedragen aan zijn jongste zoon Pieter Bas de Boer. Met leedwezen maken wij bekend dat Pieter Bas ten gevolge van een ernstige ziekte op 26 juni 2007 is overleden. Wij wensen zijn ouders en broer, familie en vrienden veel sterkte toe.

Terroristen en bestrijders, vroeger en nu

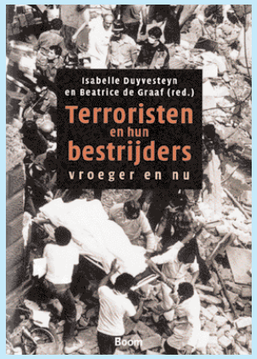

Redactie : **I. Duyvesteyn en B. de Graaf**
Uitgever : **Boom, Amsterdam, 2007**
Omvang : **178 blz.**
Prijs : **€ 19,50**
ISBN : **9 789085 064251**

Het huidige internationale veiligheidsbeleid staat in het teken van de strijd tegen het terrorisme. In deze uitgave, waarvoor de aanleiding uiteraard 11 september 2001 en de nasleep daarvan is, gaan negen (historisch) deskundigen in op vragen rondom het verschijnsel terrorisme. Hun doel is hierbij een bijdrage te leveren aan het debat over terrorisme en contraterrorisme vanuit een historische invalshoek. Ook onderwerpen zij bestaande inzichten aan een kritische blik en pogen zij lacunes zoals de afwezigheid van historische context en etikettering aan de kaak te stellen. Hiertoe passeren in de bijdragen tal van vormen van terrorisme de revue.
Na een inleiding van de hand van beide redactieleden, volgen twee hoofdstukken over Jakobistisch terrorisme in het zeventiende-eeuwse Engeland en anarchistisch terrorisme in tsaristisch Rusland in het fin du siècle. Hierna worden het in staatsterreur evoluerend fascistisch terrorisme in Duitsland en Italië na 1919 behandeld, alsmede de Franse staatsterreur versus het Algerijnse dekolonisatieterrorisme in de jaren 1954-1962. Een verhandeling over de West-Europese stadsguerrilla (*Rote Armee Fraktion* (RAF), *Brigate Rosse*) gaat weer vooraf aan twee hoofdstukken over contemporain terrorisme in Nederland. In de eerste op ons land geënte bijdrage wordt vooral ingegaan op de snel ingedamde beweging van de Rode Jeugd en de relatief gematigde reactie van de Nederlandse autoriteiten op de gijzelingsacties van Zuid-Molukkers. Deze reactie werd georganiseerd en uitgeoefend binnen het bestaande raamwerk van het politie- en justitiesysteem. Terrorisme zag men eenvoudig als een inbreuk op de wet. Deze benadering wierp uiteindelijk haar vruchten af. Dat de auteur Abels opmerkt dat bij deze vorm van terrorismebestrijding 'militairen bij voorkeur in de kazerne bleven', gaat voorbij aan het feit dat de krijgsmacht in die jaren diverse contingenten aan de Bijzondere Bijstandseenheden leverde en na de grote waardering hiervoor in de samenleving verdere inzet enthousiast aangreep als PR-middel. Of de aanpak van drie decennia geleden ook goed uitpakt bij de hedendaagse op de islam-geïnspireerde radicalisering en jihadisering in eigen land, komt aan bod in een bijdrage die geschreven is door een anonieme medewerker van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD).
Alle auteurs delen de nodige essentiële associaties. Terrorisme is in essentie rationeel, is inherent verbonden met de opkomst en uitoefening van staatsmacht en behelst het gebruik van geweld om politieke verandering te bewerkstelligen. Deze drie elementen van het concept terrorisme zijn terug te vinden in alle historische perioden die in het boek worden geanalyseerd.
Hierbij moet voortdurend worden bedacht dat het hier geen statische, maar dynamische en rationele elementen betreft. De relatie tussen terroristen en de staat, tussen geweld en doel, was (en is) voortdurend aan verandering onderhevig. Juist deze ontwikkeling maakt dat het concept terrorisme zo ongrijpbaar is.
De redactie stelt in een afsluitend hoofdstuk dat terroristen in het verleden weinig succes kenden. Slechts een enkele keer bereikten ze hun doel en ontketenden zij een revolutie waarbij de zittende macht werd verwijderd. Volgens Duyvesteyn en De Graaf kan daarbij niet daadwerkelijk over een 'succes' of 'falen' van terrorisme worden gesproken. Terrorisme leidt in hun ogen tot diverse bedoelde of onbedoelde uitkomsten en neveneffecten. De verbreiding van angst, de provocatie van de zittende macht, de toepassing van te zware weermiddelen door de autoriteiten en de aantasting van de fundamenten van de democratische rechtsstaat vallen hier evenzeer onder als juist de opwekking van burgerzin, saamhorigheidsgevoel (zoals in Londen in juli 2005) en een toename van internationale samenwerking.
De bundel *Terrorisme en hun bestrijders, vroeger en nu* kent een vlotte, plezierige schrijfstijl, waarbij de bijdragen van de diverse auteurs elkaar welhaast naadloos aanvullen.

AJ. van der Peet

AANBIEDING!

Wanneer u deze bon opstuurt naar de uitgever krijgt u het boek **Honderd jaar De Ruytermedaille** voor € 34,90 thuisgestuurd (dus zonder verzendkosten; u bespaart € 6,20). Een rekening is bijgevoegd.

Ondergetekende: .....
Naam: .....
Straat: .....
Postcode en plaats: .....
Telefoonnummer: .....
E-mail: .....
ontvangt graag. ..... exemplaren **Honderd jaar De Ruytermedaille**
à € 34,90 per stuk

Stuur de volledig ingevulde bon naar:
Uitgeverij Aprilis, Postbus 141, 5300 AC Zaltbommel

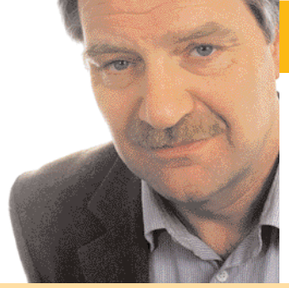

Prof.dr. J. (Ko) Colijn is defensiespecialist, redacteur van Vrij Nederland en bijzonder hoogleraar aan de Erasmus Universiteit Rotterdam

Beschuitkruimels

Mijn vroegste kennismaking met Michiel de Ruyter vond achterin de jaren vijftig plaats via de zondagse ontbijttafel, in knus gezinsverband. De Koninklijke Koek- en Beschuitfabriek v/h G. Hille had daarvoor gezorgd. Op elke rol *Hille's Eierbeschuit* zat een spaarzegel en wie trouw knipte en plakte kon door inlevering van een spaarkaart en bijbetaling van fl. 1,95 portokosten het kloeke geschiedenisalbum *Der Vaderen Erf* bij elkaar eten.

Het was door mijn ouders verboden om op zondagochtend méér dan een beschuit te consumeren, een bezuinigingsmaatregel waar alleen een jarig familielid op de dag des Heren aan kon ontsnappen, waardoor het nog een hele tijd vergde om op reguliere wijze aan dat album te komen. Maar toen het eenmaal in huis was afgeleverd was het een onverbiddelijke hit. De plaatjes – ook daarvoor was langdurig gespaard - waren netjes ingeplakt met nog zo'n ander monument uit de jeugd, het potje gluton. En toen: lezen. De geschiedenis van Nederland volgens Hille was glorieus. Moedige graven, hertogen en stadhouders leidden ons land naar het heden, tegenstellingen waren nooit meer dan tijdelijk, karakter en rechtschapenheid bonden ons volk en de Nederlandse natie kon niet stuk. Kortom, elke vergelijking met beschuit was ondenkbaar in deze canon van de geschiedenis. Als er al een vergelijking van toepassing was, was het die met ferme zeekaken.

➔ **op pagina 35 van *Der Vaderen Erf* plakten we het plaatje 'Tocht naar Chatham' in**

Michiel Adriaenszoon De Ruyter kon uiteraard niet ontbreken in de canon van Hille. Op pagina 35 van Der Vaderen Erf plakten we het plaatje 'Tocht naar Chatham' in. Trots welde op, de Engelse vloot verslagen! Maar op pagina 36 was het alweer voorbij met een tweede plaatje, 'De Ruyter zwaar gewond bij de Etna'. Droefheid, want ik las dat hij na een week te Syracuse aan zijn verwondingen bezweek. Hoe moest dat verder met de Republiek, vroeg ik mij af?
De beschuithistorici uit de jaren vijftig waren nog tamelijk nuchter in hun analyse – het land kòn immers niet stuk. Het woord 'groot' kon er voor De Ruyter niet af, al kon ik toen nog niet weten dat dat misschien ook te maken had met het feit dat de bewierookte admiraal in zijn tijd geen liefhebber van het Oranjehuis was maar bekend stond als protégé van de republikeinse gebroeders De Witt. Misschien had hofleverancier Hille een stille afkeer van die eigenwijze Vlissinger, die later dan wel in de 21ste eeuwse nationale geschiedeniscanon van professor Van Oostrom terecht zou komen maar 400 jaar eerder een tamelijk woest leven leidde.

Ik heb, eerlijk gezegd, altijd maar moeilijk kunnen begrijpen waarom De Ruyter in het jaar 2006 in de verder treurige tv-verkiezing van de Grootse Nederlander Aller Tijden meedong naar de hoofdprijs. Ik ben niet blind voor de uiteindelijke historische waarde van zijn tochten in dienst van de Admiraliteiten voor de eenheid van de jonge Republiek. Maar op dat moment bestond 'Nederland' nog niet. Misschien komt de bewieroking van de jongen in de blauw geruite kiel ook voort uit een heimelijke identificatie met de, laten we zeggen avontuurlijke, kanten uit het leven van de jongen die overal van school werd weggestuurd, wel eens van kaperij werd beticht, soms niet in dienst van 'Nederland' maar van privé-opdrachtgevers aan het roer van een oorlogsschip stond, en oorlogvoeren en rijk worden (aan walvisvaart) niet onverenigbaar vond. Maar laat ik niet zeuren, dat zijn kriebels in de kantlijn, die in de context van die glorieuze gouden eeuw niet veel gewicht in de schaal leggen. Beschuitkruimels van Hille.

Steven Clausing (1971) is in 1990 bij de KM gekomen. Zeven jaar later nam hij ontslag als LTZSD 2 en werd hij korte tijd burgerambtenaar bij Defensie. In 1998 verliet hij de marine. Zijn laatste functie was projectsecretaris 'Verbeterd Economisch Beheer' bij de Directie Economisch Beheer van de KM.

Voor welk bedrijf werkt u nu en wat is uw functie?
"Op dit moment werk ik binnen *Group Audit*[1] van ABN AMRO. Dit is het organisatie-onderdeel die de interne audit-functie van de bank vervult. Bij *Group Audit* werken circa 860 collega's. Ik ben vanuit deze interne audit-functie verantwoordelijk voor het bedrijfsonderdeel *Transaction Banking*, één van de twaalf bedrijfsonderdelen van de bank. Concreet houdt het in dat ik een team van auditors aanstuur die wereldwijd *operational* audits uitvoeren op de activiteiten van dit bedrijfsonderdeel. *Transaction Banking* is verantwoordelijk voor de ontwikkeling en de implementatie van internationale betalings- en *trade* ('Letters of Credit') processen en systemen wereldwijd binnen de bank.

Na het verlaten van de Koninklijke Marine heb ik overigens eerst enkele jaren in commerciële functies bij de bank gewerkt. Ik ben na het *concern-traineeship* gestart, als accountmanager voor het midden- en kleinbedrijf in Schiedam. Deze functie heb ik na ruim twee jaar ingeruild voor de functie van *relationship banker* binnen het bedrijfsonderdeel Wholesale, waarin de grote internationaal opererende bedrijven bediend werden. In deze functie was ik verantwoordelijk voor de relatie tussen de klant en de bank, waarbij vrijwel alle mogelijke bankproducten en diensten aan bod kwamen, uiteraard afhankelijk van de klant. Dit was een zeer leerzame en leuke periode."

Hoe kwam u er toe het roer om te gooien? Had u een bepaald doel voor ogen?
"Aan het einde van de initiële opleiding bleek dat het varende bedrijf mij geen toekomst bood. Mijn eerste baan als officier en later als burger vervulde ik bij de Directie Economisch Beheer op de Admiraliteit in Den Haag. Hoewel ik daar een buitengewoon plezierige en leerzame tijd heb gehad, was dat toch niet de omgeving die ik mij had voorgesteld toen ik de beslissing nam om naar de marine te gaan. Bovendien trok een loopbaan, bij wellicht verschillende ministeries, mij niet aan. Ik wilde terug naar de 'core business' van een bedrijf en bij voorkeur van een multinational. Dat werd ABN AMRO, een fantastische bank met helaas een onduidelijke toekomst."

Wat vindt u het meest aantrekkelijke aspect?"
Het meest aantrekkelijke aspect in mijn huidige functie is het leidinggeven aan een team van professionals in een internationale omgeving. Het geeft mij grote voldoening als je mensen kunt begeleiden, coachen en ze vervolgens ziet groeien in hun persoonlijke ontwikkeling, kennis en vaardigheden. Daarnaast vind ik het samenwerken met mensen uit andere culturen heel leuk en een prachtige uitdaging. Doordat we wereldwijd audits uitvoeren in gemengde teams met lokale collega's, word je gedwongen om samen te werken. Ik ervaar iedere keer dat ik nog zoveel kan leren van het samenwerken met collega's met diverse achtergronden. Je moet scherp blijven, binnen het team maar ook in de communicatie met de verschillende managers die uiteindelijk het auditrapport ontvangen."

Welke vaardigheden, opgedaan bij de KM, komen nu nog goed van pas?
"Bij de marine word je in een relatief vroeg stadium van je loopbaan bijgebracht dat samenwerken met anderen evident is en dat je dat daarom maar beter op een goede, plezierige, effectieve en respectvolle wijze moet doen. Om dit te kunnen moet je onder andere begrijpen hoe jezelf in elkaar zit, hoe anderen zijn, hoe mensen zich in groepen gedragen en hoe bijvoorbeeld verschillende leiderschapsstijlen werken. Dit lijkt theorie en vrij simpel, maar dat is het niet. Als ik zie hoeveel tijd en geld in de vorm van cursussen, opleidingen en leiderschapstrainingen binnen de bank besteed worden aan onderwerpen die hiermee samenhangen, dan besef ik dat het KIM een zeer waardevolle opleiding is geweest. Aan deze aspecten werd binnen die opleiding zowel in theorie als in praktijk veel aandacht besteed, veel meer dan de gemiddelde student zal meekrijgen gedurende zijn of haar studietijd."

Zijn er mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkelingen binnen het huidige bedrijf?
"De ontwikkelingsmogelijkheden binnen ABN AMRO zijn tot nu toe altijd goed geweest, zowel op het gebied van kennis en vaardigheden als op het vlak van persoonlijke ontwikkeling. De diversiteit aan functies en de daarmee samenhangende mogelijkheden om jezelf verder te ontwikkelen zijn groot. Je moet er echter wel duidelijk zelf sturing aan geven, het gaat niet vanzelf. In startfuncties wordt veel aandacht besteed aan het opdoen van kennis en vaardigheden maar daarna, afhankelijk van je rol in de organisatie, ook aan leiderschap en persoonlijkheidsontwikkeling. Deze trainingen en cursussen hebben vaak ook door de deelnemers een internationaal karakter, wat ze voor mij nog interessanter maakt."

Wat valt er vanuit oogpunt van bedrijfsvoering op ten opzichte van de KM?
"Een belangrijk verschil tussen de KM en de bank is dat de KM een non-profit organisatie is. Daarnaast is de omvang en de geografische spreiding van de bank vele malen groter dan die van de KM en zijn de producten en processen compleet anders. Bovendien staat de bank veel meer in het midden van de (internationale) maatschappij, waardoor je gedwongen bent op tijd in te spelen op nieuwe ontwikkelingen.
Hierbij wil ik niet voorbij gaan aan de rol die de KM bijvoorbeeld speelt tijdens vredesoperaties, want deze militairen staan letterlijk in een maatschappij en voeren daar heel concreet en belangrijk werk uit. Echter, de diversiteit aan stakeholders en het aantal ervan is bij de bank vele malen groter dan bij de KM. Denk hierbij niet alleen aan de diversiteit van klanten in de verschillende regio's, de meer dan 105.000 medewerkers en natuurlijk de aandeelhouders, maar ook aan overheden, toezichthouders en NGO's. Deze laatste groepen spelen ook een belangrijke rol in het beleid van de bank. Zo wordt er bijvoorbeeld veel aandacht besteed aan duurzaam ondernemen.
Deze facetten vragen om een bedrijfsvoering die anticipeert op de wensen van de verschillende aandeelhouders en die zijn anders dan die van de KM. Toch zijn er ook wel degelijk overeenkomsten, vooral als je naar de 'hoofdkantoren' kijkt, maar die zijn mijns inziens inherent aan grotere organisaties."

Verlangt u wel eens terug naar de KM?
"Zelden. Eigenlijk alleen als ik de echt heel mooie 'operationele' verhalen hoor van jaargenoten."

De antwoorden zijn gegeven op persoonlijke titel.

1. Audit/auditing is het objectief onderzoeken van (het functioneren van) een product, een proces of een organisatie.

LNTKOLMARNS B.D. DRS. C.B. NICOLAS

Begin 1674 legde Michiel de Ruyter de eed van trouw af als luitenant-admiraal-generaal van Holland en West-Friesland. Van prins Willem III had hij bij die gelegenheid toestemming gekregen om een expeditie tegen de Franse koloniën in West-Indië te ondernemen. Op 20 mei voer De Ruyter naar Martinique om de Fransen te bestrijden.
Deze expeditie werd een complete mislukking. Uit onderzoek van de auteur naar de aanval op Martinique stuitte hij op een aantal zaken dat doet denken aan verraad en bedrog.

Werd Michiel de Ruyter in 1674 verraden en bedrogen?

Een ‘secrete’ operatie

Het jaar 1674 begon goed. Van de aanvallers van het rampjaar (1672) hadden inmiddels Engeland en de bisschoppen van Keulen en Munster de strijd gestaakt. Alleen Frankrijk bleef nog over. Om nu met een grote landingsvloot op de Franse westkust te ageren kon men de onlusten onder de Franse hugenoten aanwakkeren en daarmee Frankrijk dwingen een deel van zijn troepen naar die streek te sturen. Troepen die dan niet tegen de Verenigde Republiek konden worden ingezet. Als men dan Frankrijk nog gevoelig kon treffen in zijn lucratieve overzeese handel in het Caribische gebied dan zou het einde van de oorlog een stap dichterbij zijn.[1]
Door het uiterst slechte voorjaar waren de voorbereidingen voor het uitrusten van de vloot zeer vertraagd. Maar eind mei vertrok de hele vloot naar Torbay om daar te splitsen. Admiraal C. Tromp zou met het grootste deel van de vloot naar de Franse Westkust gaan en admiraal De Ruyter zou met een kleiner deel van de vloot naar het Caribische gebied gaan.
Deze laatste operatie werd vanaf het begin als “secreet” (geheim) beschouwd en met een soort codenaam “het separaat eskader” genoemd.[2]
De Ruyter deed er alles aan om dit zo te houden. De zeilorder bij vertrek uit Torbay op 8 juni vermeldde alleen dat de reis naar Santa Cruz op de Azoren ging.[3]In een vervolg werd nog aangeraden de voorraad water op te toppen.[4]
Dit zou kunnen aangeven dat er nog een lange vervolgreis te wachten stond. Bij vertrek uit Santa Cruz op 25 juni 1674 werd pas te kennen gegeven dat de reis naar Martinique zou gaan met als doel het eiland te “vermeesteren”.[5]
Deze geheime handelswijze had 10 jaar eerder bij de tocht naar West Afrika ook succes gehad. Nu ging het echter heel anders. Bij aankomst op Martinique was allang bekend dat De Ruyter met 17 oorlogsschepen zou komen.[6]Merkwaardig als men bedenkt dat het eskader van De Ruyter uit 18 oorlogsschepen zou bestaan maar dat hij bij vertrek uit Torbay op 8 juni ’s landsschip de Burgh van Leiden onder Philips de Munnik[7] achterliet om op de ontbrekende behoefteschepen te wachten. Dit bericht was door “de Zwaluw”, een snelzeilend adviesjacht, overgebracht rechtstreeks uit Frankrijk.[8]
De Ruyter had een omweg gevolgd via de Azoren en zelfs vier trage zeilers op sleeptouw moeten nemen. Dus de Zwaluw had ruim de gelegenheid om Martinique te waarschuwen. Deze actie kan niet als verraad beschouwd worden maar meer als een nauwlettend observeren van de bewegingen van de tegenstander. Goslinga zegt hierover “The French Vedettes of the Governor of Calais Counted…ships”.[9] Zij hielden dus de Hollandse vloot in Torbay in de gaten. Het is echter opvallend dat de Zwaluw rechtstreeks naar de Antillen zeilde terwijl het eskader van De Ruyter naar de Azoren ging. Dit gegeven en het feit dat alleen al een maand eerder troepen en voorraden ter aanvulling in de Antillen aangekomen waren met de boodschap waakzaam te zijn, doen vermoeden dat er meer bekend was.[10] Goslinga geeft op dat Frans geld zelfs in regeringskringen terecht was gekomen om inlichtingen te krijgen.[11] Jammer genoeg geeft hij geen bronnen op maar dat er ‘gelekt’ is, is duidelijk.

Verdwenen voorraden

Waarschijnlijk was het kwaad geschied op 29 maart toen een hogere regeringsambtenaar de details van De Ruyters tocht prijsgaf. Voor de hele actie moest namelijk victualie (of zoals men in het leger zegt: vivres) ingekocht worden. De admiraliteit van Amsterdam had aangeboden hiervoor zorg te zullen dragen “mits bij acte van sijne hoogheidt gegarandeerd wordende voor de oncosten”.[12] Op 29 maart komt er uit ’s Gravenhage een brief “Sijne Hoogheidt hebbende goetgevonden” met een uitgebreide instructie omtrent deze victualie. Maar hier staat wel duidelijk in wat het doel is van deze expeditie “te gaen qonquesteren de Caribische eijlanden gehorende onderden Coninck van Vranckrijck”. Verder worden ook de aantallen schepen vermeld “18 schepen van oorlog”.[13] Hebben we hier te maken met doelbewust verraad of met een ambtenaar die duidelijk wil maken dat hij weet waar het om gaat. We zullen het wel nooit weten. In ieder geval voor de door Goslinga vermelde spionnen een makkie.[14]
In deze spionagewereld loopt nog een merkwaardige figuur rond die niet voor vol werd aangezien maar vooral gewantrouwd werd.[15] Het gaat over Charles de Birac een Frans edelman, hugenoot en officier die onze gezant van Beuningen opmerkzaam maakt op het grote economische belang van de Franse Antillen en aanbood te helpen bij het opstellen van de aanvalsplannen omdat hij op Martinique gewoond zou hebben en daar veel vrienden heeft.[16] Van Beuningen laat hem naar Den Haag komen voor nader overleg maar stuurt hem dan rechtstreeks door naar de vloot.[17] Daar dacht hij met alle egards behandeld te worden maar dat pakte anders uit. Wat moet men met zo’n man die weet waar de reis naartoe gaat en ook nog kaartjes van het gebied bij zicht heeft? Als dan nog blijkt dat hij voor zijn diensten betaald wenst te worden met het gouverneurschap van de Antillen is de maat vol. Die post had de prins al aan Luitenant Kolonel der Mariniers, J. van Hoorn toebedeeld. Het was maar goed dat de Birac aan boord van een ander schip werd ondergebracht. Veel kans om de zaak te verraden had Birac overigens niet. Trouwens wat had het voor zin? Daarmee zou hij het gouverneursschap zeker verliezen. Het bedrog was van een andere orde. De Ruyter vertrok namelijk naar Martinique zonder zijn extra munitie, oorlogsbehoefte en voeding. Deze zouden nagezonden worden. Maar de Ruyter had haast om nog voor het orkaanseizoen in de Antillen te kunnen opereren. Dat hij geen ongelijk had bewijzen de verwoestende orkanen in de laatste decennia en zeker de beruchte orkaan Katrina. Trouwens, de Kapitein Middelland die op de nog steeds verwachte bevoorradingsschepen in het Caribische gebied moest wachten, werd door een orkaan “onderloopen”.[18]

Maar de voorraden zijn nooit komen opdagen! Op de terugreis vanuit het Caribische gebied heeft de Ruyter het rantsoen moeten terugbrengen van drie maaltijden per dag naar een.[19]
Maar ook Tromp had gebrek aan deze voorraden. Hij bleef er in Torbay op wachten. Op 13 juni 1674 aan boord van Tromps vlaggenschip Hollandia nam de krijgsraad van ingescheepte militie officieren zelfs een resolutie aan om te verklaren dat het geen zin had om de bevolen actie te ondernemen als de benodigde munitie en overige krijgsbehoeften niet zouden arriveren.[20]

➔

De admiraliteiten bleken echter druk in de weer te zijn om de vloot alsnog te bevoorraden. De heren van de admiraliteit van Amsterdam schrijven de Ruyter op 7 juli 1674, (een dag voor zijn vertrek uit Torbay!) dat de victualie voor het separaat eskader er aankomt.[21]
De victualie-schepen, "De koning David" en de "st Evangelist", zijn echter "gebleven". Onthuld wordt niet of zij hun lading eventueel vóór de schipbreuk hebben gelost en zo ja, waar en bij wie.[22] Ook de oorzaak van het "gebleven" zijn wordt niet vermeld. Jammer want dat had mogelijk aanwijzingen over het lot van de anderen kunnen opleveren.
Wat er met de andere schepen is gebeurd is onbekend, alleen de "Witte Tas" wordt na 1676 nog vermeld.[23] Vermoedelijk is er nog victualie teruggekomen gezien een aantekening op de financiële afrekening over het jaar 1674: "voor de weder gekomen vivres ontvangen 45.000,-". [24]
Op 10 juni arriveerden krijgsbehoeften in de vloot van Tromp bij Torbay. Deze voorraden werden 12 juni over de drie Friesche schepen uit Tromps eskader verdeeld.[25] Op 3 juni schreef commissaris H. Kneiff uit Den Helder aan De Ruyter dat er bij Texel nog schepen met artillerie met munitie en victualiën lagen die onder konvooi van Kapitein van der Voorde naar de vloot gestuurd zouden worden. Hij had ook acht galjoots ingehuurd die met het zelfde Konvooi zouden meegaan.[26]

Verraad?

Deze vloot kwam op 17 juni in Torbay aan: vier fluyten, twaalf pincken en acht galjoots en het oorlogsschip Delft van Jan van Brakel. Kapitein van der Voorde keerde terug naar Patria.[27]
Hiermede kreeg Tromp de voorraden waar hij op wachtte. De volgende dag 18 juni, 10 dagen na De Ruyter vertrok ook Tromp.[28] Vermeld wordt niet of en welke schepen naar De Ruyter doorgestuurd werden. Feit is dat de zo benodigde voorraden nooit meer bij De Ruyter zijn aangekomen. Eén probleem was de "adressering": de bestemming van de nagezonden goederen bestemd voor het "separate eskader" was duidelijk maar bestemd voor "de vloot" leverde in dit geval verwarring op: voor Tromp of voor De Ruyter?

Wie Hellinga gelezen heeft over de machinaties van C. Tromp om opperbevelhebber te worden zou zich kunnen afvragen of Tromp de voorraden van De Ruyter niet gewoon geconfisceerd heeft en ten eigen baten heeft aangewend.[29] Waarschijnlijk niet. Uit de biografie van Tromp blijkt dat Tromp op 8 augustus 1674 een order uitgaf als "opperhoofd van 's lands vloote". Dit was een titel die De Ruyter bijvoorbeeld op 18 mei 1674 ook gebruikte en die voorbehouden was voor de opperbevelhebber.[30] Tromp commandeerde echter het grootste deel van de vloot op de belangrijkste actie. De Ruyter commandeerde een kleiner deel van de vloot op een nevenactie. Vanaf 8 juli 1674 noemde hij zich, na de splitsing der vloten in Torbay, "opperhoofd over een considerabel gros schepen, vaertuijgen en een aantal volck van oorlooge".[31]
Niet bekend is of deze gezagsverdeling is overeengekomen toen de beide heren bij Zijne Hoogheid begin 1674 in vergadering waren geweest.[32] Het bevestigt wel de mogelijke verwarring bij de adressering voor de na te zenden voorraden. Het is niet waarschijnlijk dat Tromp betrokken was bij het verdwijnen van de voorraden. Maar waar zijn de munitie en krijgsbehoeften voor De Ruyter dan gebleven?

LNTKOLMARNS b.d. drs. C.B. Nicolas is oud-directeur van het Mariniersmuseum te Rotterdam. Hij heeft verschillende publicaties op zijn naam staan.

Noten en literatuur

1. Nationaal Archief (NA) 1.0172.01 nr 156. Kopie brief De Ruyter aan de Prins van Oranje, zie ook P.J. Blok, 'Michiel Adriaantz De Ruyter', M. Nijhoff 1928, Den Haag. Pag. 356
2. G. Brandt, 'Het leven en bedrijf van de Heere Michiel De Ruyter', Amsterdam, Rotterdam en Den Haag. Vierde druk 1746, pag. 1906. Zie ook: Brief aan Raadspensionaris Fagel 1.10.16
3. NA 3.01.18 nr 138
4. Ibidem
5. Ibidem
6. G. Brandt, 'Het leven en bedrijf van de Heere Michiel De Ruyter', pag. 899
7. "Leven en bedrijf van den vermaarden zeeheld C. Tromp', Amsterdam 1692. Pag. 460
8. G. Brandt, in 'Het leven en bedrijf van de Heere Michiel De Ruyter', pag. 892. C.J.O. Dorren, 'De geschiedenis van het Nederlandse Korps Mariniers 1665 tot 1945', A. Stok, Den Haag 1948, pag. 252 noemt het schip de Zwaluw met de franse naam "Pingaut"
9. C.C.H. Goslinga, 'The Dutch in the Carribian', Van Gorcum Assen 1971, pag. 474
10. R. Prud'homme van Reine, 'Rechterhand van Nederland', Arbeiderspers 1996, pag. 228
11. Goslinga, pag. 475
12. NA 1.01.72.01 156, echter zonder datum
13. Ibidem. Geen adressering of signering maar uit de inhoud en de stijl maak ik op dat de brief is opgesteld door een hoge ambtenaar uit de omgeving van de prins die gewend was orders aan de admiraliteiten te geven. Vandaar dat De Ruyter geen argwaan kreeg.
14. Goslinga, pag. 451
15. Prud'homme en Dorren (pag. 254). Beiden verwijzen naar Ara archief Fagel, nr. 105 en 142. Betreffende stukken werden echter niet aangetroffen (brief NA 3-5-2005). Zie ook de Jonge, deel II 491 noot 1
16. Op Martinique is de Birac echter niet bekend. Correspondentie L' Elisabeth President de La Societe d'Histoire de la Martinique 23-1-2002
17. NA 1.01.72.01.55 PV van ondervraging door Kolonel Uijtenhove
18. L. van den Bosch, 'Toneel des oorlogs', Amsterdam 1675, pag 327
19. Brandt, in 'Het leven en bedrijf van de Heere Michiel De Ruyter', pag 907
20. NA 3.01.18. 159
21. NA 1.01.72.01 152, brief omtrent voeding 7-7-1674
22. NA 3.01.18 157 en NA 1.01.72.01 152
23. A. Vreugdenhill, 'List of men of war 1650-1700', Cambridge University Press, Londen 1938. Pag. 40. De St Pieter, de Noordstar, de Fonteijn en de Blauwe Arend werden na 1674 niet meer vermeld.
24. NA 3.01.18.157
25. RA, Leeuwarden toegang 347. nr 59. Journaal Schout bij Nacht Brunsveld
26. NA 3.01.18 139
27. 'Leven en bedrijf van den vermaarden zeeheld C. Tromp', pag. 460
28. Ibidem
29. G.G. Hellinga, 'Zeehelden uit de gouden eeuw', Walburg Pers Zutphen 2006, pag. 141 EV. Prud'homme, pag. 283
30. 'Leven en bedrijf van den vermaarden zeeheld C. Tromp'. Pag. 465.Orders voor Banckert en van Nes. Brandt, in 'Het leven en bedrijf van de Heere Michiel De Ruyter', pag. 887. 18-05-1674 orders door De Ruyter beraamd.
31. NA 1-01-72 223
32. Prud'homme, pag. 283

Overige geraadpleegde literatuur:

- J.J. Belinfante, 'Het Leven van Michiel Adriaenszoon de Ruyter', 2 delen 1844-1848 Gebroeders Langenhuijzen, Den Haag 1848
- P. Casteleyn, 'Hollandtze Mercurius', Haarlem 1676. Deel 26
- Nationaal archief: archief de Ruyter en archief C. Fagel
- Rijksarchief Friesland Leeuwarden

© © 2006 BrandConcern /Scheffrahn

Activiteitenkalender Michiel de Ruyterjaar

Hieronder een selectie van het grote aantal activiteiten dat in 2007 wordt georganiseerd in het kader van de geboorte van de zeeheld Michiel de Ruyter, 400 jaar geleden. Ook worden er de nodige boeken gepubliceerd over het leven en werk van De Ruyter, zie bijvoorbeeld pagina 24 in dit nummer.
Het augustusnummer van het Marineblad zal bijna geheel in het teken staan van Michiel de Ruyter.

Datum	Activiteit
24 mrt - 30 sept. 2007	**Expositie "De trots van Zeeland, de wereld van Michiel de Ruyter"** www.muzeeum.nl Deze expositie in het **Zeeuws maritiem muzeeum** te Vlissingen geeft een beeld van de tijd waarin Michiel de Ruyter opgroeide, het vak van zeeman leerde en uiteindelijk de belangrijkste zeeheld van Nederland werd. Topstukken uit Nederlandse musea zoals o.a. het Rijksmuseum en het Scheepvaartmuseum Amsterdam zijn voor één keer samen te zien met topstukken uit buitenlandse musea en van particulieren.
Vanaf begin juni 2007	**Tentoonstelling "Meet je met de Ruyter"** www.mariniersmuseum.nl Deze tentoonstelling in het **Mariniersmuseum** (Wijnhaven 7-13 3011 WH Rotterdam) geeft een inzicht in wat het is om marinier te zijn, van nu tot terug in de 17de eeuw. Er is een speciaal programma voor 10-15 jarigen.
26 juni 2007 - sept. 2008	**Familietentoonstelling over "De vrouwen van Michiel"** www.marinemuseum.nl Deze tentoonstelling vindt plaats in het **Marinemuseum**, Hoofdgracht 3, Den Helder. Op interactieve wijze komen 7 vrouwen over de Ruyter aan het woord, de mens en de zeeheld Michiel als zoon, echtgenoot, vader en als commandant, alles in een virtuele reis door de tijd. Als historische figuur, maar ook de betekenis van hem voor de hedendaagse marine.
29 juni - 21 okt. 2007	**De Ruyter verbeeld** www.muzeeum.nl In "**De Ruyter verbeeld,** icoon en karikatuur" wordt getoond hoe De Ruyter vroeger gebruikt werd voor propagandadoeleinden. Hij is bijvoorbeeld terug te vinden op affiches, spotprenten en bankbiljetten. Expositie in het **Zeeuws maritiem muzeeum** te Vlissingen.
Vanaf 4 aug. 2007	**Tentoonstelling "Helden van Holland"** www.nieuwekerk.nl Het Rijksmuseum zelf is gesloten, maar het organiseert een tentoonstelling over Helden en Heldenverering in het verleden en in het heden in de **Nieuwe Kerk** op de Dam in Amsterdam. In deze kerk is het praalgraf van Michiel de Ruyter, maar ook andere helden zijn daar begraven.
23 - 26 aug. 2007	**Sail de Ruyter 2007** www.vlissingen.nl "Small Sail Vlissingen" organiseert in het kader van de herdenking van Michiel de Ruyter een Sail De Ruyter 2007. Op het programma staan onder andere: een race met Tallships vanuit Den Helder via Oostende naar Vlissingen en andere aanbrengtochten o.a. een Classic yachtrace van Hellevoetsluis naar Vlissingen.

Drs. G. Brand

Gerard Brand (1939) is tijdens zijn actieve dienst onder meer secretaris en voorzitter van de KVMO geweest. Na zijn leeftijdsontslag is hij 12 jaar interim-manager geweest bij overheid en bedrijfsleven (o.a. KPMG en Berenschot). Nu is hij kaderlid van een historische vereniging in Heemstede/Bennebroek. Daarnaast vervoert hij wekelijks als vrijwilliger van een stichting rolstoelgehandicapten in een speciale bus met lift.

Uit Dienst : 1 juli 1988
Laatste rang : KTZA
Laatste functie : *troubleshooter* voor de organisatie van de directeur generaal Economie en Financiën van het ministerie van Defensie

Waarom deze functies?
"In mijn laatste functie aan het Plein werkte ik veel samen met een consultant van KPMG. Hij zag kennelijk iets in mijn manier van werken en nam mij onder de arm mee naar zijn baas. Zo belandde ik een week na het ontslag in mijn eerste interim-functie. Er volgden er nog vele waarin ik mijn betrokkenheid bij de manier waarop mensen met elkaar omgaan (tot wasdom gekomen in de KM en bij de KVMO) in daden kon omzetten."

Wat is het verschil met werken bij de KM?
"In de KM was er een gevoel van grote verbondenheid op scheepsniveau. Vriendschappen voor het leven. De KM was van ons. Je leerde flexibel en daadkrachtig te handelen. In het civiele leven is de cohesie en de esprit de corps wat minder, afhankelijk van de waardering voor de organisatie en de integriteit van het personeel."

Wat mist u uit de KM-tijd? En wat helemaal niet?
"Wat ik mis is de unieke sfeer van het marinebedrijf en het marineleven. Wat ik niet mis is de soms benauwende attitude om geen fouten te maken, gekoppeld aan het vroeger bestaande verzuilde carrièresysteem. Dat oogt nu een stuk beter met de mogelijkheid tot horizontale verbreding."

Hoe belangrijk is de KM nu nog voor u?
"Belangrijk. Tijdens excursies naar Den Helder met door mij uitgenodigde civiele gezelschappen is het weerzien met de vloot steeds een belevenis. Ook een stukje public relations naar de gewone wereld."

Heeft u nog een goed advies voor de huidige marineleiding?
"Ik ben er niet zeker van of er nog wel een marineleiding is.
De krijgsmacht heeft een totaal andere werkstructuur, nadat voormalig minister Kamp (eindelijk) de defensieorganisatie aanpaste aan de internationale werkelijkheid na de Koude Oorlog. De marine heeft een flink deel van de vroegere zelfstandigheid moeten inleveren en de gevolgen daarvan zie ik in de publicaties in het Marineblad. Bijvoorbeeld over het verlies aan esprit door reorganisaties en onzinnige bureaucratische maatregelen van hogerhand die de operationele gereedheid in de weg zitten. Het lijkt erop dat de KVMO op dit moment de kar "positieve instelling personeel" moet trekken. Tijdens de jaarvergadering KVMO deze zomer zag ik dat er geen enkele vertegenwoordiger van de marineleiding was. Dat kan dus niet, nog afgezien van het voor de marinetop zeer leerzame programma.
Als het waar is wat over de motivatie van het marinepersoneel wordt gezegd en geschreven, verdient het aanbeveling deze signalen serieus te nemen en de open dialoog daarover met het personeel aan te gaan." Nodig is het beeld van vlootvoogd die zich daardoor gesteund weet en licht in moeilijke tijden brengt. ←

YOU'D BE SURPRISED ABOUT YOUR NEXT JOB
Interesse in een stevig carrièrepad in de techniek? Op zoek naar carrièrekansen op het gebied van communicatie- en security-technologie? Dan zal Thales Nederland je verbaasd doen staan.
ABOUT US
Actief in de sectoren Aerospace, Defense en Security is Thales Nederland met 2.000 medewerkers de aanbieder van hightechbanen. Productinnovatie en snel inspelen op de nieuwste technologische mogelijkheden zijn onze drijfveren. Spraakmakende voorbeelden daarvan zijn radar-, communicatie- en command & controlsystemen voor marineschepen en communicatie-, beveiligings- en betaalsystemen voor het bedrijfsleven. Thales Nederland is onderdeel van de Thales Group met 70.000 medewerkers in ruim 50 landen en is daarmee een van Europa's grootste elektronicabedrijven.
OUR CAREER OPPORTUNITIES
PROJECT MANAGER
PROGRAM MANAGER
PRODUCT ACCOUNT MANAGER
BUSINESS DEVELOPMENT MANAGER
About you
Je beschikt over een afgeronde opleiding aan het Koninklijk Instituut voor de Marine (Zeedienst, Elektrotechnische Dienst of Technische Dienst). Je wilt je commerciële beeltenis verder ontwikkelen. Je hebt een creatieve en resultaatgerichte instelling en bent bereid tot reizen. Je wilt een stap maken naar het bedrijfsleven en zo de kans benutten om je loopbaan te vervolgen in de industrie.
Surprised?
Thales komt graag in contact met jou om samen jouw mogelijkheden te onderzoeken en het vervolg van je loopbaan uit te stippelen. Uitgebreide informatie over de functies vind je op onze website. Je kunt ook bellen met Fokko van der Zee (ex-KM officier), Manager Projects & Programs, 06-52 48 47 14 of met Carla Kuipers of Leslie Meerman, Senior Recruiters, 074-248 37 33.
Direct solliciteren? Stuur je brief en cv naar Thales Nederland t.a.v. Recruitment, postbus 42, 7550 GD Hengelo of e-mail: jobs@nl.thalesgroup.com.
THALES
Work is smarter at Thales
smartest jobs
www.thales-nederland.nl

Drs. J.M. de Wit

De vrouwen van Michiel: het leven van zeemansvrouwen in de 17e eeuw

Het kan niemand zijn ontgaan. In 2007 wordt de vierhonderdste geboortedag van Michiel de Ruyter herdacht. Tal van publicaties, tentoonstellingen en evenementen besteden aandacht aan de beroemdste zeeheld uit de Nederlandse geschiedenis. Ook bij de Koninklijke Marine leeft de naam van De Ruyter voort. Niet voor niets is het hypermoderne luchtverdedigings- en commandofregat (LCF) Hr.Ms. De Ruyter naar de grote admiraal vernoemd. Een traditie die overigens al in de achttiende eeuw begon, met het in Amsterdam gebouwde linieschip De Ruyter.

Wat maakt De Ruyter zo bijzonder? Het verhaal is bekend. Een scheepsjongen van eenvoudige komaf die opklom tot opperbevelhebber van de oorlogsvloot. Over de grote zeeslagen waar De Ruyter bij betrokken was is veel geschreven: de Vierdaagse Zeeslag (1666), de aanval op Chatham (1667) en de slag bij Kijkduin (1673). Maar hoe was het leven van zijn echtgenotes en al die andere zeemansvrouwen tijdens deze turbulente jaren?

Drie echtgenotes

Michiel de Ruyter trad op 16 maart 1631 in het huwelijk met Maria of Maayke Velters. († 1631). Hij was toen nog vrij jong, bijna vierentwintig. In deze periode lag de gemiddelde huwelijksleeftijd voor mannen rond de zevenentwintig. Vrouwen waren gemiddeld één à twee jaar jonger als ze trouwden. Mannen en vrouwen huwden pas als zij over bestaansmiddelen, een (vast) inkomen en een (eigen) huis konden beschikken. Het zogenaamde kerngezin was de norm, alleen directe gezinsleden woonden onder één dak, zonder andere verwanten.[1]

De Ruyter had toen hij trouwde al enige financiële armslag. In de periode voorafgaand aan zijn huwelijk had hij bij de marine gevaren als hoogbootsman. Daarna was hij teruggekeerd naar de koopvaardij, waar hij een redelijk salaris verdiend moet hebben. Het huwelijk met Maria was van korte duur, want op 31 december van hetzelfde jaar stierf zij in het kraambed. Enkele dagen later overleed ook haar dochtertje, Alida. Maria en Alida vormden geen uitzondering. De kindersterfte in de Vroegmoderne tijd was hoog en het kraambed was een van de belangrijkste doodsoorzaken bij vrouwen. Veertien op de duizend vrouwen lieten het leven tijdens of vlak na de bevalling.[2]

Op 1 juli 1636 hertrouwde De Ruyter op negentwintigjarige leeftijd met Cornelia Engels (1607-1650). Uit het huwelijk werden vijf kinderen geboren: Adriaen (1637-1655), Cornelia (1639-1720), een ongedoopt kind dat drie dagen later overleed, Alida (1642-1679) en Engel (1649-1683).[3] Vader Michiel was zelden thuis, zo voer hij in deze periode onder andere naar Brazilië en het Caribisch gebied. Cornelia Engels was een bemiddelde regentendochter en De Ruyter had inmiddels een kapitaal opgebouwd van vele duizenden guldens. Cornelia zal geen financiële zorgen hebben gehad. Dit wil niet zeggen dat haar bestaan makkelijk was. Zeemansvrouwen verkeerden in voortdurende onzekerheid over het lot van hun echtgenoten en moesten stressvolle situaties, zoals de geboorte van een kind, alleen verwerken.[4] Daarnaast waren zij niet alleen verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van het huishouden en de opvoeding van de kinderen, maar werden ze doorgaans ook belast met de (financiële) zaken die ze namens hun echtgenoot moesten regelen.

Anna van Gelder, de derde echtgenote van Michiel de Ruyter. Olieverf door Hendrik Berckman, 1660. (Collectie Muzeeum te Vlissingen)

In 1650 overleed ook De Ruyters tweede echtgenote, waardoor hij met vier kinderen achterbleef. Niet zo heel lang daarna, in 1652, hertrouwde hij met Anna van Gelder (1614-1687). De Ruyter was niet de enige weduwnaar die opnieuw in het huwelijk trad. In zeevarende gemeenschappen hertrouwden mannen gemiddeld sneller dan vrouwen, omdat het zeemansbestaan zich moeilijk liet combineren met de zorg voor kinderen.[5]

Anna van Gelder was de weduwe van een van de kapiteins van de gebroeders Lampsins, het handelshuis waar De Ruyter al sinds zijn jeugd voor voer. De Ruyter, die inmiddels 45 was, had genoeg van het zeemansleven en verlangde er naar om een huiselijker bestaan aan wal te hebben. Anna zou hem twee dochters schenken: Margaretha (1652-1688) en Anna (1655-1666). Het rustige gezinsleven werd ruw verstoord toen De Ruyter in 1652 werd gevraagd om als vice-commandeur op de oorlogsvloot aan te treden, het begin van een vierentwintig jaar durende glorieuze carrière bij de marine. ➔

vader Michiel was zelden thuis, zo voer hij in deze periode onder andere naar Brazilië en het Caribisch gebied

De voortdurende oorlogen die de Republiek teisterden zorgden voor grote onveiligheid op zee. Episode uit de Vierdaagse Zeeslag (11-14 juni 1666). Rechts van het midden is De Ruyter op de De Zeven Provinciën in gevecht met de Royal Prince, het vlaggenschip van de Engelse vice-admiraal George Ayscue. Olieverf op doek door A.C.A. Schönstedt, circa 1870. (Collectie Koninklijk Instituut voor de Marine)

Anna werd opnieuw zeemansvrouw. Zij was niet anders gewend. Niet alleen haar overleden echtgenoot, maar ook haar vader en broer hadden een zeevarend bestaan geleid. Drie jaar later, in 1655, verhuisde het gezin De Ruyter van Vlissingen naar Amsterdam. Het huwelijk van Anna en Michiel was hecht. Als De Ruyter op zee was, schreef hij meerdere malen per week aan zijn vrouw. Hij sprak haar in zijn brieven aan met 'moeder'. Anna vergezelde haar man waar mogelijk, reisde met hem mee naar Den Helder of Hellevoetsluis om hem uit te zwaaien en stond hem bij terugkomst weer op te wachten. Tijdens zijn afwezigheid regelde zij alle financiële en notariële zaken.[6]

Daarnaast was ze als kapiteinsvrouw verantwoordelijk voor de voedselvoorziening aan boord van het schip waarover De Ruyter het commando had. Dit was een veelomvattende taak. Een schip als de Zeven Provinciën, het vlaggenschip van De Ruyter tussen 1665 en 1673, had een bemanning van 450 à 500 'koppen'. Er moesten dan ook enorme hoeveelheden voedsel en drank worden ingekocht. De Admiraliteit betaalde een vast bedrag per bemanningslid per dag, de zogenaamde kostpenningen. Rond 1672 was dit zo'n zeven stuivers.[7] Het geld voor de aankopen diende te worden voorgeschoten en de admiraliteiten stonden er niet om bekend snel uit te betalen. Goed inkopen gaf een mogelijkheid om wat winst te maken, maar te zuinig inkopen zorgde voor ontevreden scheepsvolk. De Ruyter had de naam royaal te zijn, waarschijnlijk één van de redenen waarom hij zo door zijn bemanning gewaardeerd werd.

Anna hield een nauwkeurige boekhouding bij van het aangekochte voedsel. Zij stuurde haar man ook geld dat nodig was om Nederlandse slaven in mediterrane havens vrij te kopen.

Wanneer er retourlading mee werd genomen, zag zij tevens toe op de verkoop van de goederen. Ook buitgeld werd door haar beheerd. Voorts regelde zij dat het maandgeld van de zeelieden op tijd aan hun vrouwen werd uitgekeerd, en zij klaagde bij de admiraliteit wanneer een betaling op zich liet wachten.

Net als haar echtgenoot leidde Anna een sober leven. Niet voor niets had het gezin geen woning aan de prestigieuze grachtengordel gekocht, maar woonden ze vlakbij het IJ, in een voor De Ruyters stand eenvoudig huis. Overigens kwam deze soberheid nog al eens op spot van tijdgenoten te staan. Zo merkte Constantijn Huygens sr. laatdunkend op dat Anna gewoon was zelf met een mand aan haar arm naar de markt te gaan.[8]

Zeemansvrouwen in de zeventiende-eeuwse Republiek

Hoe uniek De Ruyter als persoon ook was, hij staat symbool voor talloze andere zeelieden. De welvaart van de zeventiende-eeuwse Republiek was onlosmakelijk verbonden met handel en scheepvaart. Een groot gedeelte van de mannen was vaak langdurig ver van huis. Net als Maria, Neeltje en Anna waren zeemansvrouwen een groot gedeelte van het jaar of meerdere jaren achtereen alleen.

Buitenlanders die de Republiek bezochten verbaasden zich over de zelfstandige positie van vrouwen in de maatschappij en legden verband met het belang van zeevaart in de Nederlandse kustprovincies.[9] Inderdaad hadden zeemansvrouwen doorgaans meer (economische) bewegingsvrijheid dan andere getrouwde vrouwen in de Vroegmoderne Tijd. Getrouwde en minderjarige alleenstaande vrouwen (tot 25) waren handelingsonbekwaam, zij konden geen rechtshandelingen verrichten zonder mannelijke voogd.[10] Dit betekende in de praktijk dat gehuwde vrouwen bijvoorbeeld geen handel konden drijven of een bedrijf konden runnen, maar ook geen erfenis konden innen of een huis konden kopen. Het was getrouwde vrouwen alleen toegestaan uitgaven te doen ten behoeve van het huishouden. Wanneer een vrouw weduwe werd, veranderde haar juridische status. Pas dan kon zij zonder mannelijke tussenkomst haar zaken regelen. Ook voor zeemansvrouwen was dit doorgaans het geval, doordat zeelieden voor vertrek een zogenaamde acte van procuratie konden laten opstellen. Hierin werd vastgelegd dat hun echtgenotes voorkomende zakelijke beslommeringen konden afhandelen. Hoe ver deze machtiging strekte was een individuele keuze. De ene zeeman stond zijn vrouw slechts toe om een erfenis te ontvangen, terwijl een andere echtgenoot zijn vrouw het volledige 'walbedrijf' liet runnen, zoals De Ruyter in het geval van Anna van Gelder deed.[11]

Vrouwenarbeid en het gezinsinkomen

De economische bewegingsvrijheid die zeelieden hun echtgenotes toebedeelden zorgde er voor dat de vrouwen makkelijker in hun eigen inkomsten konden voorzien. Vaak was dit bittere noodzaak. De lage en onregelmatige inkomsten van zeelieden waren meestal niet toereikend om er met een gezin een heel jaar van rond te kunnen komen. Dit gold niet alleen voor de laagste rangen aan boord van de oorlogsvloot en Oost-Indiëvaarders, maar bijvoorbeeld ook voor stuurlieden die werkzaam waren in de haring- en kabeljauwvisserij. De voortdurende oorlogen die de Republiek teisterden zorgden voor grote onveiligheid op zee. Mannen liepen de kans om gevangen genomen te worden door Duinkerker, Barbarijse of Engelse kapers, de lading van een schip kon in beslag genomen worden en in sommige jaren werd de visserij stilgelegd op last van de Staten van Holland en de Admiraliteit, om zodoende aan voldoende scheepsvolk voor de oorlogsvloot te komen.[12]

Zeemansvrouwen waren voornamelijk werkzaam in de aan de scheepvaart gelieerde nijverheid en (detail)handel. Vissersvrouwen hielden zich van oudsher bezig met het leveren en repareren van netten en lijnen voor de vissersvloot. Voorts verkochten ze de vis, die hun mannen naast een bedrag in geld uitbetaald kregen. Deze vis werd overigens 'vrouwenvis' genoemd. Echtgenotes van ambachtslieden en onderofficieren op de oorlogsvloot en bij de VOC runden een herberg, tapperij, bakkerij of een winkel. Deze vrouwen waren tegelijkertijd toeleveranciers van victualie en andere scheepsbenodigdheden. Zij maakten daarbij gebruik van het netwerk van hun man; reders en kapiteinsvrouwen deden het liefst zaken met bekenden.

De echtgenotes van mannen die tot de laagste rangen aan boord behoorden moesten de eindjes aan elkaar zien te knopen. Zij verrichtten tal van verschillende werkzaamheden, zo gingen ze langs de deuren om appels en noten te verkopen, deden naaiwerk voor instellingen zoals het weeshuis en wasten ze kleding van (vrijgezelle) zeelieden. In een aantal steden, zoals in Delft, kwamen vrouwen van de laagste rangen in dienst van de VOC automatisch in de bedeling terecht. Overigens werd wel van hen verwacht dat ze werkten. De armenzorg verstrekte bijvoorbeeld spinnenwielen, om zo thuisarbeid te stimuleren.[13]

Zeemansvrouwen als intermediaire

Echtgenotes van zeelieden fungeerden als brug tussen de samenleving aan wal en de scheepsgemeenschap op zee. Via brieven probeerden ze hun echtgenoten zo goed mogelijk op de hoogte te houden van alle gebeurtenissen aan het thuisfront. Omgekeerd hoorden zij vaak als eersten nieuws over politieke ontwikkelingen en oorlogen. De postbezorging werd bemoeilijkt door de grote afstand tussen de vloot en het vaderland. Ook werden onderweg schepen met brieven gekaapt. Achterblijvers probeerden op alle mogelijke manieren hun dierbaren op zee te bereiken. Berichten werden meegegeven aan vrienden en kennissen. Voor de zekerheid schreven zeemansvrouwen hun brieven in veelvoud. Ze gaven hun post dan aan verschillende personen mee. Wanneer het de oorlogsvloot betrof werd de kapiteinsvrouw ingeschakeld, omdat zij gebruik kon maken van de postbezorging door snelzeilende galjoten, die de communicatie tussen de autoriteiten en de vloot verzorgden.[14]

De door zeemansvrouwen gerunde herbergen functioneerden als 'informatiepunt'. Vrouwen kwamen in de herberg vragen naar het laatste nieuws over de vloot of uit de Oost. Ook vroegen ze daar aan vertrekkende zeelieden een boodschap over te brengen aan hun geliefde of echtgenoot.[15]

In afwezigheid van hun echtgenoten trachtten zeemansvrouwen hun belangen zo goed mogelijk te verdedigen. Zij stonden er om bekend, dat ze hun protesten luidkeels kracht bij zetten. Maassluise vissersvrouwen gingen tijdens de Tweede Engelse Oorlog (1665-1667) in groepen naar de Admiraliteit in Rotterdam of naar de Staten van Holland in Den Haag, om nieuws over hun gevangen zittende mannen te eisen of om een bijdrage te vragen voor het losgeld dat betaald moest worden. In Amsterdam verhinderden zeemansvrouwen in 1676 dat er matrozen werden geworven voor de Deense vloot omdat hun mannen nog achterstallige gage tegoed hadden.[16] Ook op individuele basis behartigden zeemansvrouwen de belangen van hun man. Ze traden op als zijn zaakwaarnemer en waren tegelijkertijd aanspreekpunt voor de (lokale) overheid en of de kerk. Kerkenraden spraken zeevarende lidmaten aan op afwijkend gedrag via hun echtgenotes.[17]

'De vrouwen van Michiel' in verleden en heden

Veel is veranderd sinds de zeventiende eeuw, maar net als de vloot van Michiel wordt de huidige krijgsmacht wereldwijd ingezet. Gezinnen van militairen krijgen daardoor vaak te maken met uitzending van hun geliefden. 'De vrouwen van Michiel' bestaan nog steeds en maken een historisch verhaal weer actueel.

drs. J.M. de Wit is hoofd Communicatie in het Marinemuseum. Zij is tevens de samensteller van de tentoonstelling De vrouwen van Michiel die nu in het Marinemuseum is te zien. Deze expositie is mede gebaseerd op haar onderzoek naar zeelieden en hun gezinnen in de zeventiende eeuw, waarop zij in 2008 hoopt te promoveren

Noten

1. Dedalo Carasso en Annemarie de Wildt. *Een kind onder het hart; zwangerschap en geboorte in de 17de en 18de eeuw.* Catalogus van tentoonstelling in het Amsterdams Historisch Museum, (1987), 2.
2. Over het huwelijk in de Vroegmoderne tijd zie: Donald Haks, *Huwelijk en gezin in Holland in de 17de en 18de eeuw*. Van Gorcum Historische Bibliotheek, nr. 98, Assen, 1982; Manon van der Heijden, *Huwelijk in Holland: Stedelijke rechtspraak en kerkelijke tucht, 1550-1700.* (Amsterdam 1998)
3. *A.A. Vorsterman van Oyen, Voor- en nageslacht van Michiel Adriaansz. de Ruyter.* (Rijswijk 1907).
4. Zie voor deze thematiek bijvoorbeeld: Cheryl Fury, *Tides in the Affairs of Men.The Social History of Elizabethan Seamen, 1580-1603* (2002), 472.
5. Annette de Wit, *Zeelieden en hun gezinnen het zeventiende-eeuwse* Maasmondgebied (dissertatie te verschijnen in 2008).
6. Ronald Prud'homme van Reine, *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaensz de Ruyter* (Amsterdam/Antwerpen 1996), 202.
7. J.R. Bruijn, *De Nederlandse oorlogsvloot in de 17e en 18e eeuw* (Amsterdam 1998), 66-67; J.R. Bruijn en E.S. van Eijck van Heslinga, 'Aan "Wijffje lief". Brieven van zeekapitein Eland du Bois aan zijn vrouw, *Nederlandse Historische Bronnen* 5 (1985) 111-144.
8. Prud'homme van Reine, *Rechterhand*, 210.
9. Een Engelse reiziger, James Howell schreef in 1622: 'In Holland the wives are so wel versed in Bargaining, Cuphering & Writing, that in the Absence of their Husbands in long sea voyages they beat the trade at home & their words will pass in equal credit'. Opmerkingen van gelijke aard maakte de Italiaanse reiziger Ludivico Guicciardini in zijn *Beschrijvinge van alle de Nederlanden.* Zie: Ariadne Schmidt, 'Vrouwenarbeid in de Vroegmoderne Tijd in Nederland' in: *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 2 (2005), nr.3, 2-21.
10. Dit gold overigens ook voor minderjarige mannen tot 25.
11. Annette de Wit, 'Zeemansvrouwen aan het werk. De arbeidsmarktpositie van vrouwen in Maassluis, Schiedam en Ter Heijde (1600-1700), in: *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis* 2 (2005), nr.3, 60-80.
12. ibidem.
13. Ingrid van der Vlis, *Leven in armoede. Delftse bedeelden in de zeventiende eeuw*, (Amsterdam 2001), 194-197.
14. Adri van Vliet, Een vriendelijcke groetenisse. *Brieven van het thuisfront aan de vloot van de Ruyter (1664-1665).* (Franeker 2007).
15. Annette de Wit, *Zeelieden en hun gezinnen het zeventiende-eeuwse* Maasmondgebied.
16. Lotte van de Pol, *Het Amsterdams Hoerdom. Prostitutie in de zeventiende en achttiende eeuw* (Amsterdam 1996), 192.
17. Annette de Wit, *Zeelieden en hun gezinnen het zeventiende-eeuwse* Maasmondgebied.

Deelname KVMO aan de Nederlandse Veteranendag 2007

GENMAJMARNS b.d. Cammaert tijdens zijn toespraak.

Genodigden in de Ridderzaal.

De Ridderzaal

De Nederlandse Veteranendag 2007 begon met een ontvangst in de Ridderzaal voor zo'n 500 veteranen, autoriteiten en schoolkinderen, voor het bijwonen van een korte plechtigheid. Na aankomst van Z.K.H. de Prins van Oranje werden de genodigden toegesproken door achtereenvolgens de voorzitter van het Comité Nederlandse Veteranendag, Jonkheer mr. A.A. Loudon, minister-president J.P. Balkenende, generaal-majoor der mariniers b.d. P.C. Cammaert en de veteranen, mevrouw C. Ayal en de heer A. Dekker. Beide veteranen hielden een indrukwekkende en soms ook emotionele toespraak, afgewisseld door korte toespraken van vier schoolkinderen. Na de bijeenkomst werden de genodigden begeleid naar de tribunes bij het defileerpunt op de Kneuterdijk alwaar het defilé werd afgenomen door Z.K.H. de Prins van Oranje.

Het defilé

Voor het eerst dit jaar deed de KVMO met een eigen detachement mee aan het defilé. Weliswaar nog met een kleine groep maar die zal ongetwijfeld volgend jaar groter worden. Om 13:00 uur startte het defilé. Het was hartverwarmend hoeveel toeschouwers er langs de weg stonden en uitbundig klapten voor de veteranen. Bij het defileerpunt werden nog even de ruggen gestrekt om een groet uit te brengen aan Z.K.H. de Prins van Oranje. Na het defilé was er een zeer gezellig samenzijn met een nasimaaltijd en een drankje. Ook onze voorzitter Peter van Maurik kwam nog op bezoek. Zijn komst werd zeer op prijs gesteld.
Aan het eind van de dag keerden de defilanten met een tevreden gevoel huiswaarts en spraken zij met elkaar af volgend jaar weer van de partij te zijn. Voor een uitgebreider verslag, reacties van defilanten en nog meer foto's, zie de pagina 'Veteranen' op de website van de KVMO: **www.kvmo.nl**

Het KVMO-detachement met v.l.n.r.: KTZ b.d H. van den Bos (detachementscommandant), LTZVK 2 OC S. Napjus, KTZ b.d. R. Bosveld, LTZVK 2 b.d. J. Wit, LTZVK 2 b.d. T. Kroon en LTZ 2 OC b.d. E. Roegies. (foto LTZVK 2 OC b.d H. van Wilgenburg , plv. detachementscommandant)

Expositie van 29 juni 2007 – 1 juli 2009
De vrouwen van Michiel
Een bijzondere ontmoeting in het Marinemuseum

In de onlangs geopende expositie *De vrouwen van Michiel* vertellen vrouwen uit De Ruyters leven over hem als zoon, echtgenoot en vader en over zijn ontwikkeling van zeeman tot militair. Vertrekkend van LCF Hr.Ms. De Ruyter, via alle andere marineschepen die ooit naar de admiraal vernoemd zijn, belanden bezoekers in het geboortehuis van Michiel in Vlissingen. Hier maken ze kennis met Aelken Jansdochter, de moeder van het lastige jongetje dat tot zeeheld uit zou groeien. In iedere nieuwe, sfeervol ingerichte ruimte, beleeft het publiek een episode uit het leven van De Ruyter. Zo komen naast zijn moeder, zijn drie echtgenotes en zijn dochter Margaretha aan het woord. Een fictief meisje loos, een als man verklede vrouwelijke matroos, verhaalt over de indruk die De Ruyter als kapitein op haar maakte.

De verhalen worden verteld door levensechte personen die middels een geheel nieuwe techniek, in de ruimte geprojecteerd zijn. Verschillende aspecten uit het verhaal worden nader toegelicht aan de hand van fraaie objecten. Zo is er onder andere aandacht voor de communicatie tussen de vloot en het thuisfront, de geloofsbeleving van zeelieden, de werving van manschappen en de bevoorrading van schepen. Daarnaast worden steeds verbanden gelegd met de tegenwoordige tijd. Door middel van een druk op een knop worden hedendaagse equivalenten van zeventiende-eeuwse objecten getoond. Geen brieven meer die maandenlang onderweg waren, maar e-mails, mobiele telefoons en weblogs. De laatste 'vrouw van Michiel' is matroos Karen Harteveld, die werkzaam is op LCF De Ruyter. In de nagebootste commandocentrale van het fregat vertelt Karen het publiek over haar werk bij de Koninklijke Marine.

De tentoonstelling *De vrouwen van Michiel* kwam tot stand dankzij bijdragen van de Koninklijke Marine, Prins Bernhard Cultuurfonds, Vereeniging De Prins Hendrik Stichting en Stichting Vrienden Marinemuseum

Marinemuseum
Hoofdgracht 3, 1781 AA Den Helder
tel. 0223-657534, www.marinemuseum.nl

Overzichtfoto's van de tentoonstelling. (DigiDaan)

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

Mevr. B.M. van Oostrom Soede-Denijs, weduwe († 19 juni 2007)
D.W. Tuijten, LTZA 1 b.d. († 4 juli 2007)

In de rubriek In Memoriam worden de namen en overlijdensdata van leden van de KVMO vermeld, voor zover wij daarvan in kennis zijn gesteld. Daarnaast is het mogelijk om de weduwen/weduwnaars van overleden KVMO-leden te laten vermelden. Ook overleden gezinsleden van nog in leven zijnde KVMO-leden kunnen in deze rubriek vermeld worden.

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

Regio-activiteiten 2007

Regio Noord

4 september 2 oktober 6 november 4 december	**PA borrel voor oud officieren** Aanvang 17.30 uur

De PA borrels vinden plaats in de Marineclub te Den Helder.

Regio Midden

11 september 9 oktober 13 november 11 december	**Afdelingsvergadering met aansluitend borrel**

De activiteiten vinden plaats van 17.00-19.00 uur in de Coffeecorner van gebouw 35 op de Frederikkazerne.

Regio Zuid

26 september	**Ontmoetingsborrel**, locatie: MK Vlissingen aanvang 13.00 uur
2 oktober	**Regiovergadering**, locatie: conferentiezaal MK Vlissingen, aanvang 14.00 uur
1 november	**Mosselavond**, locatie: MK Vlissingen aanvang 18.00 uur
7 december	**Winterbal**, locatie: MK Vlissingen aanvang 20.00 uur

Voor deze activiteiten dient u zich 5 werkdagen van te voren op te geven bij P. van der Laan. Tel/fax 0118602677, e-mail: f2hpvanderla@hetnet.nl

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:
Ir. S.J.J.Hoffmann, KTZT b.d.
drs. G. Brand, KTZA b.d.
K.G. Spaans, LTZSD 1 b.d.
A.H.P. Knoppien, KOLMARNS b.d.
L.J.M. Smit, KTZ b.d.
Drs. T.G.D. Steenbeek, KTZA b.d.

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
P.J. van Maurik, KLTZ
Vice-voorzitter:
H.J. Bosch, LNTKOLMARNS
Hoofd Sectie Georganiseerd Overleg:
ing. M.E.M. de Natris, LTZ 1
Secretaris:
R. Annema, LTZA 1
Penningmeester:
H.M.J. van de Burgt, KLTZA
Leden:
Regio Noord
A. van Gils, MAJMARNS
Regio Midden
K.F.J. Henkelman, KLTZ
Regio Zuid
J.T. van Elsen, LTZ 1
Werkgroep Postactieven
P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.
Werkgroep KMR's
Mr. S. Boeke, LTZA 2 OC b.d. KMR
Werkgroep Jongeren
ir. W.L. van Norden, LTZE 2

Regiobesturen:
Noord:
A. van Gils, MAJMARNS
mw. J.S.I. Bisdonk, LTZE 1
H.T. van Wilgenburg,
LTZVK 2 OC b.d.
mw. A.L.P.Vrijburg, LTZSD1 b.d.
ing. F.J.J. Schoonhoff, LTZE 1
ir. W.L. van Norden, LTZE 2

Midden:
K.F.J. Henkelman, KLTZ
J. de Jonge, KLTZ
T.H. van der Steen, LTZE 1
P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.
H. Plug, LTZ 1
B.B.M. Keers, LTZA 2
N. van de Pol, LTZA 2

Zuid:
J.T. van Elsen, LTZ 1
H. Willems, KLTZSD b.d.
P. van der Laan, Maj KL b.d.

Caribisch Gebied:
H.J. Bosch, LNTKOLMARNS
mw. mr. V. Vorstenbosch
drs. W. Blijleven, LTZA1

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2b
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

De deadline voor het aanleveren van bijdragen voor de rubriek KVMO-zaken voor het septembernummer is 10 september 2007.

Op 4 juli 2007 vierde de Mijnendienst haar eeuwfeest (AVDD)

• **IN DIT NUMMER:**
• Leiderschap met hart en ziel
• Baghlan, een jaar na dato
• Nederlandse marinevliegers boven eigen grondgebied tijdens WOII

• **EN VERDER:**
• *In beeld*: W. van Norden, werkgroep Jongeren KVMO
• *Uit dienst*: A.J. Zwijnenburg
• *Na de KM*: G. van der Zee